

AMBACHT en BEROEP

CONTACT- EN MEDEDELINGEBLAD VAN DE WERKGROEP BEROEPEN
 REDACTIE- EN CONTACTADRES: A.J. WITTE, DE KOMME 3, 4421 ES KAPELLE
 NUMMER 3 ZOMER 1993

NUMMER DRIE !

Na een lange onderbreking brengen wij een nieuw nummer van dit blad uit.

Onze oproep in het vorige nummer heeft succes gehad: op de nu volgende bladzijden vindt u bijdragen van diverse inzenders. Dat is precies de bedoeling van dit blad:

Met uw hulp willen wij een blad maken met genealogische gegevens en die combineren met feiten over het werk van onze zeeuwse voorouders.

Dit derde nummer van ons blad heeft een zeer gevarieerde inhoud: we nemen de bevolking van een dorp in de Zak van Zuid-Beveland onder de loupe, de heer Nijenhuis geeft een overzicht van de molens en molenaars in het Land van Hulst, een stoet bezoekers van de notaris in Bergen op Zoom trekt voorbij, we gaan op avontuur met de Jonkheid van Biezeling rond de eeuwwisseling en wij bieden veel gegevens over bedrijven en personen.

Voor een volgende editie van dit blad hebben wij ook weer hulp nodig: van u!
 Bijdragen zijn zeer welkom. Indien u dat wenst kunnen wij u behulpzaam zijn bij het schrijven van een artikel. Wel, gemakkelijker kan het dus niet: wij houden de brievenbus en het oor open.

De Redactie.

DE WERKGROEP BEROEPEN

verzamelt, bestudeert, bewerkt en publiceert materiaal betreffende onze zeeuwse voorouders en hun dagelijks werk.

IN DIT NUMMER:

Oudelande 1813	blz. 2
Aanvulling lijst franse beroepsnamen (vervolg op lijst uit nr. 2)	blz. 13
Timmeren in 's Heer Arendskerke	blz. 14
De Blauwe Hoeve te Kruiningen	blz. 15
Molenaars en molens in het Land van Hulst	blz. 16
Financiële perikelen anno 1605	blz. 27
Herberg de Pauw en de Jonge Jongers van Biezeling	blz. 28
Arbeiders, ondernemers en zelfstandigen bij de notaris te Bergen op Zoom	blz. 30
Herberg de Toelast te Heinkenszand	blz. 37
Index op familienamen uit "Ambacht en Beroep"	
nr. 1	blz. 38
nr. 2	blz. 39
dit nummer (3)	blz. 41

OUDELANDE 1813

Door geheel Zuid- en Noord-Beveland zijn in de zomer van 1813 burgemeesters, secretarissen, schoolmeesters of anderen in de weer geweest om het "Tableau des habitans" in te vullen. In het vorige nummer van dit blad is uit de bevolkingslijsten van Schore en Vlakte een tweetal korte overzichten geplaatst. Een transcriptie van de lijst van de gemeente Oudelande is onlangs op de redactie-tafel gelegd. Al zoekend in de kolommen (met hulp van de computer) is een aantal verbanden gelegd, die daarna in dit artikel zijn verwerkt.

DE MENSEN

Burgemeester Johannis Drijdijk (landbouwer, geboren Baarland 1772) telde 248 inwoners van 12 jaar en ouder.

Op de lijst staan zij vermeld met huisnummer, geboortjaar, beroep, geboorteplaats, jaar van vestiging in Oudelande, aantal kinderen jonger dan 12 jaar en hun godsdienst.

mannen 12 jr en ouder	122
vrouwen 12 jr en ouder	126
jongens onder 12 jr	48
meisjes onder 12 jr	48

totaal	344
	====

De gegevens zijn alleen maar bruikbaar voor een nadere beschouwing van de groep "12 jaar en ouder", de jongere kinderen worden alleen met aantallen in een aparte kolom vermeld op dezelfde regel als de hoofdbewoner van het pand.

Of er sprake is van echtparen is dan ook alleen maar af te leiden uit de volgorde op de lijst.

Huis nummer 18 wordt bewoond door dagloner Pieter Klaasse (geboren Brouwershaven 1780, ingekomen 1810) en Elena Otte (dagloonster, geboren te Baarland 1786, ingekomen 1806). Vermeld zijn twee zoontjes en twee dochttertjes van 11 jaar of jonger. Aan te

nemen is dat Pieter en Elena gehuwd waren, of de kinderen uit dit huwelijk zijn is niet te achterhalen omdat de familienaam van de kinderen niet is vermeld.

Ook bij de bewoners van huis 20 blijft het gissen. Janus Klement (dagloner) kwam als 2-jarige in 1775 uit zijn geboorteplaats Kortgene. Francina Lavooi (dagloonster, geboren Borsele 1770) kwam in 1811 in Oudelande wonen, evenals Antoni Schipper (dagloner, geboren Ovezande 1795) en de vier jaar jongere Johannis Schipper (dagloner, geboren Driewegen 1799). Bij Janus Klement zijn ook twee jongens van 11 jaar of jonger aangetekend. Vermoedelijk was Francina Lavooi eerder gehuwd met een zekere Schipper en is zij in of na 1811 gehuwd met Janus Klement.

DE LEEFTIJDEN

Napoleon heeft de Burgerlijke Stand ingevoerd en een van de redenen daarvoor was de dienstplicht omdat hij mannen nodig had voor zijn legers. Ofschoon juist dit laatste ongetwijfeld veel leed ten gevolge heeft gehad moet ook worden erkend dat genealogen veel profijt trekken uit de vanaf dat moment gevoerde bevolkingsadministratie.

In de lijst van Oudelande is het echter opvallend dat er geen dienstplichtigen of soldaten worden vermeld. In Zeeland was in 1811 de lichting 1808 opgeroepen (geboren in 1778). Oudelande telt in 1813 vier jongemannen die zijn geboren in 1778. In de leeftijdsgroep tussen 19 en 27 jaar is dat vrij veel (als men dat op grond van deze overigens zeer kleine bevolkingsgetallen mag zeggen); de lichteningen 1786 t/m 1794 zouden gemiddeld maar drie dienstplichtigen opleveren.

De leeftijdsopbouw van de bevolking is als volgt:

Geboren:	man	vr	totaal
1728 - 1740	2	3	5
1741 - 1750	6	14	10
1751 - 1760	10	15	25
1761 - 1770	15	16	31
1771 - 1780	24	16	40
1781 - 1790	24	34	58
1791 - 1800	39	36	75
1801	2	1	3
1802	-	1	1
1802 - 1813	48	48	96
	---	---	---
totaal	170	174	344
	===	===	===

BEJAARDEN

De hoogste leeftijd (85 jaar) heeft de in Heinkenszand (1728) geboren Willemina Dekker, vanaf 1748 woont zij in Oudelande. Haar man (?) Marinus Westdorp is landbouwer, geboren in 1735 te Wolphaartsdijk, sinds 1760 wonende in Oudelande. Op hun boerderij (nr 60) hebben zij als inwonend personeel: Maatje Tolleman (geboren te Kloetinge 1792, ingekomen 1812) en Gillis Reminse (geboren Oudelande 1793).

De oudste mannelijke inwoner is Dingenis Dregge, geboren in 1732 te Oudelande. Deze 81-jarige staat nog steeds geboekt als dagloner! Hij bewoont huis nummer 14 met (zijn zoon?) Joos Dregge (dagloner, geboren Oudelande 1765) en (dochter?) Johanna Dregge (dagloonster, geb. te Oudelande 1760).

Tot de bejaarden behoort ook Catarina Booman. Zij is in Heinkenszand geboren in 1736, ingekomen in 1794, gelijk met de in huis nr 48 wonende in Roosendaal geboren landbouwer Jan van der Maate.

Hun inwonend personeel hebben ze nog niet zo lang: sinds 1811 Cornelis Vermeule (geb 's Heerenhoek 1797) en sinds 1813 Maria Oostdijk, die in 1787 in 's Heer Arendskerke is geboren.

Dit viertal personen behoort tot de rooms-katholieke kerk.

Huis nummer 23 wordt (sinds 1801) bewoond door de in 1738 in Driewegen geboren Jacoba Vermeule, rentenierster, met een meisje van 11 jaar of jonger.

REFORMÉ en KATHOLIEK

90% van de inwoners staat vermeld als "reformé". De overigen (36 personen) behoren tot de rooms-katholieke kerk, onder hen bevinden zich de gezinnen (en het inwonend personeel) van de landbouwers Johannis Drijdijk (burgemeester), Jan van der Maate (geboren te Roosendaal 1755) en Jan de Meij (geboren Oudelande 1772).

Er is slechts één r.k.-arbeidersgezin: Jacobus de Jonge (Baarsdorp 1781), zijn vrouw Martina Verschrage

(Kattendijke 1775) en de bij hen inwonende (broers?) Marinus ('s-Gravenpolder 1799) en Lieven Vroonland (Oudelande 1800). Zij wonen op nummer 54, vermoedelijk buiten het dorp. Ook de in huis 56 wonende kleermaker Pieter van Tichgelen (Ossenisse 1771), zijn vrouw Tannetje Raas (Zwake 1793), Cornelis de Meij (dagloner, Oudelande 1795) en Maria de Meij (dagloonster, Oudelande 1800) behoren tot de r.k.-kerk.

MIGRATIE

Van de 248 met name genoemde mensen zijn er slechts 88 in Oudelande geboren. Hierbij moet een aantal kinderen onder 12 jaar worden geteld: 28 jongens en 31 meisjes wonen in een huis waarvan de hoofdbewoner in of voor 1803 in Oudelande woonde.

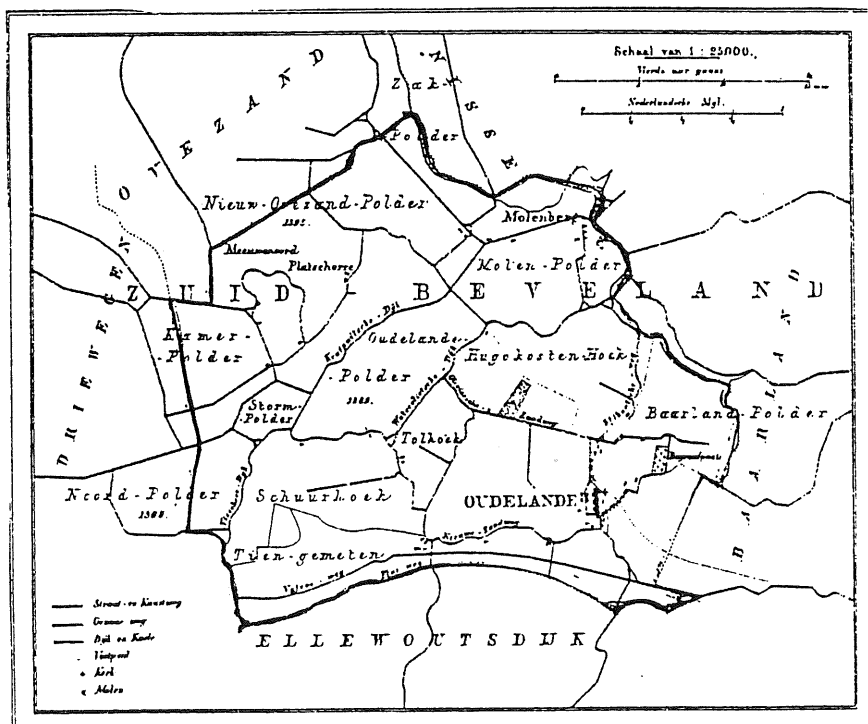
Uit de onderstaande cijfers is af te leiden dat mensen in dit deel van Zuid-Beveland veel verhuisden:

Ingekomen personen van 12 jaar en ouder vanuit:

omringende gemeenten *)	63
overig Zd-Beveland	77
Schouwen	3
Tholen	4
Oost-Zeeuwsch Vlaanderen	1
West-Zeeuwsch Vlaanderen	1
Walcheren	2
Noord-Beveland	1
buiten Zeeland	7

	159
	===

*) Oudelande ligt ingeklemd tussen vijf buurgemeenten:

Vanuit het aangrenzende dorp Driewegen kwamen 12 personen in Oudelande wonen. Ovezande leverde 7 nieuwe inwoners, Nisse 11, Baarland 15 en Ellewoutsdijk 18.

Onder de nieuw-ingekomenen vinden we drie "terugkomers", zij zijn geboren in Oudelande maar keerden na enkele jaren terug naar hun geboortedorp:

landbouwer Jan Adriaanse Mol (geb. 1786) komt in 1812 weer in Oudelande;

de dagloonster Maatje Wolse (dochter van herder Huibregt Wolse) komt in 1813 als 21-jarige terug;

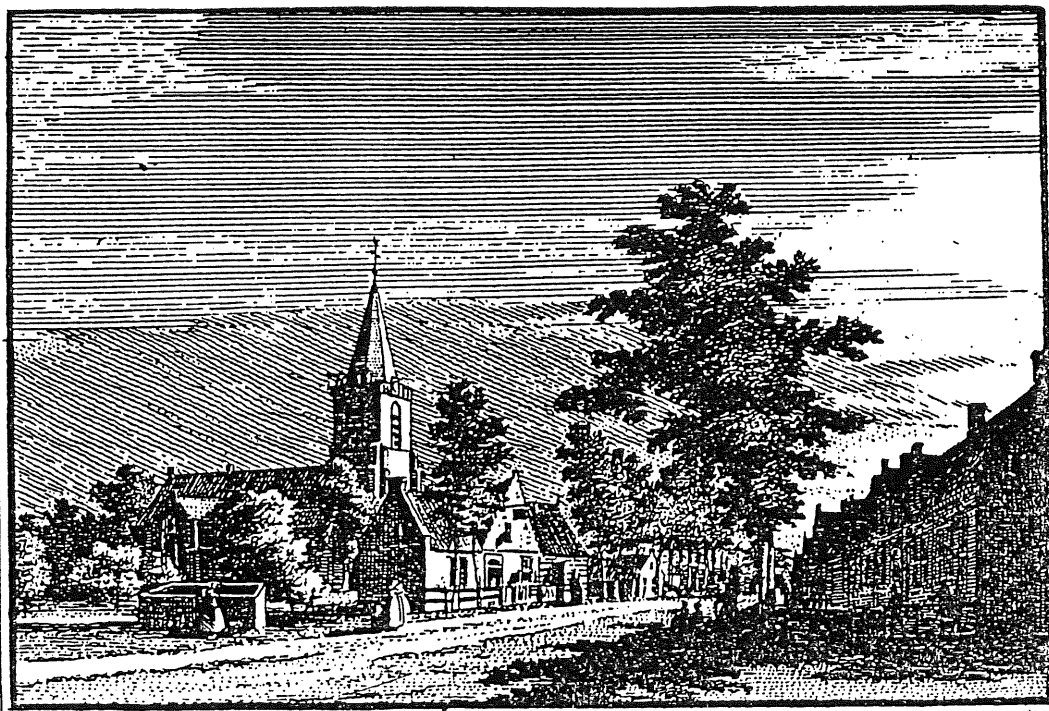
landbouwer Jan de Meij komt in 1806 (dan 34 jaar) weer in Oudelande wonen.

In of voor 1800 vestigen zich 49 nieuwe inwoners, maar in de betrekkelijk korte periode van 1801 - 1813 komen er niet minder dan 114 personen in de gemeente!

(Daarbij komen nog 10 jongens en 7 meisjes, vermeld in die huizen waarvan het hoofd van het gezin in deze periode in Oudelande kwam wonen, enkele van deze kinderen zijn vermoedelijk al in Oudelande geboren.

Voor een zo kleine gemeente zijn dit grote aantallen, mogelijk is de politiek-militaire toestand hieraan niet vreemd, zeker gezien het feit dat er in 1812 niet minder dan 23 nieuwe ingezetenen kwamen en 15 in de eerste helft van 1813.

DE HUIZEN

In totaal zijn er in de gemeente volgens de lijst 73 huizen,

maar de nummers 15, 51, 52 en 70 worden niet genoemd.

Huis nr 15 stond vermoedelijk in de kern van het dorp, de andere nummers zijn kennelijk in de polders; waarschijnlijk stonden deze woningen leeg op het moment van deze telling.

De nummers 1, 2, 39, 41 t/m 50, 57 t/m 60, 62 en 72 zijn panden die worden bewoond door een "cultivateur" en/of een "cultivatrice", in totaal dus 19 boerderijen.

Als ander "bedrijfsgebouw" is de smederij te beschouwen. De timmerman zal ook wel een (bescheiden) werkplaats hebben gehad en vermoedelijk waren er ook een of twee schaapskooien.

De twee winkeliers, de twee kleermakers, de schoenmaker en de twee handelaren zullen voor hun werk een gedeelte van hun woonhuis hebben gebruikt.

Misschien ligt hier een taak voor een van onze lezers: bijvoorbeeld kadastrale of notariaats-archieven doorzoeken op de ligging van de hier bedoelde panden.

DE BEROEPSBEVOLKING

Van de 344 inwoners zijn er 96 jonger dan 12 jaar en DUS (?) te jong om te werken....

Toch mag men aannemen dat de kinderen al op jonge leeftijd op het land en in het huis meewerkten.

Van 31 mensen is op de lijst geen beroep aangegeven, onder

hen bevinden zich 6 kinderen onder de 16 jaar en 11 echtgenotes van landbouwers.

Het blijft gissen waarom van de overigen geen beroep is vermeld, mogelijk waren zij niet tot werken in staat door ziekte of handicap.

De smid, de timmerman en de twee kleermakers zijn gehuwd, doch voor hun echtgenote staat geen beroep vermeld. Of schoenmaker Buize gehuwd is met Isabella Kok is niet met zekerheid te zeggen.

De gegevens zijn niet toereikend om hier verdere conclusies over de welstand van deze gezinnen uitspraken te doen.

Dat is zelfs niet mogelijk ten aanzien van de drie renteniers die in Oudelande wonen. Onbekend is namelijk hoe consequent burgemeester Drijdijk de beroepen heeft ingevuld.

Van de 248 mensen, die volgens de toen geldende (strengere) maatstaven aan het arbeidsproces zouden moeten deelnemen, worden er 214 met een beroep vermeld.

De lijst is opgesteld midden in de zomer dus mag worden aangenomen dat iedereen ook wel aan het werk is geweest (samen met de jeugd van 11 jaar en jonger, er is in de lijst geen sprake van een schoolmeester....).

Vanuit de oorspronkelijke lijst is een overzicht samen te stellen van de beroepen die in de gemeente voorkwamen en van de aantallen mannen en vrouwen die in een beroep werkzaam zijn:

OVERZICHT BEROEPSBEVOLKING OUDELANDE 1813

beroep	mannen	vrouwen	totaal
landbouwer	18	6	24
dagloner	48	64	113
personeel op boerderij	30	26	56
herder	4	1	5
	---	---	---
landbouw/veeteelt	100	97	197
ambachten	10	-	10
handel	4	1	5
huishouding (inwonend)	-	2	2
	---	---	---
totaal werkzaam	114	100	214
rentenier	1	2	3
geen beroep	7	24	31
11 jaar of jonger	48	48	96
	---	---	---
	170	174	344
	===	===	===

DE BEROEPEN

Zoals hiervoor al werd aangestipt: Oudelande had in 1813 geen schoolmeester. Ook een predikant, heelmester, chirurgijn of barbier staat niet vermeld. We missen een molenaar. Gezien de ligging zal men voor die beroepen zijn aangewezen op een van de omliggende gemeenten.

Een kastelein of herbergier komt ook niet op de lijst voor, vermoedelijk dreef een van de twee winkeliers ook een tapperij of slijterij.

De als "rentier" (rentenier) vermelde Jacob Koole (Nisse 1746) en Antonia op 't Hof (Nisse 1749) wonen in huis no 14. Hij is in Oudelande gekomen in 1781, zij in 1804; Hij heeft een dochter van 11 jaar of jonger. Verder wonen in hetzelfde huis: Antonia de Koning (geboren te Driewegen 1802, ingekomen 1804), Johanna de Wilde (geboren te Oudelande 1765, geen beroep) en de in 1797 te Oostkapelle

geboren kleermakersknecht Cornelis Hoefkens (ingekomen 1812).

Van die zes personen in dat ene huis is er dus maar één in loondienst.

DE LANDBOUWERS

18 mannen worden genoemd als "cultivateur" (landbouwer), vijf vrouwen worden vermeld als "cultivatrice" naast hun echtgenoot, op de overige boerderijen is ofwel geen vrouw aanwezig ofwel de vrouw heeft geen taak in het bedrijf (??) omdat voor haar geen beroep wordt vermeld.

De boerderij in huis no 1 wordt gedreven door de in 1754 te Oudelande geboren Jacomijne Derto. Sinds 1808 heeft zij een "valet de labeur" (bedrijfsleider?): de in 1786 in Baarland geboren Adriaan de Leeuw (met een zoontje). Maatje Tolhoek (geboren Oudelande 1790) is vermoedelijk zijn vrouw, zij is vermeld als "domestique" ("inwonende meid"). De andere

domestique is Josina Spruit, geboren te Ellewoutsdijk in 1794, ingekomen in 1801.

Het hierna volgende overzicht geeft een indruk van de boeren-stand. Opvallend is dat ruim de helft van de landbouwers niet in Oudelande is geboren maar zich daar later vestigde.

De grootte van het bedrijf is

enigszins af te leiden uit het inwonende personeel maar in een aantal gevallen staan eigen kinderen van 12 jaar en ouder als "domestique" vermeld.

Ook kan van betekenis zijn dat op de meeste boerderijen de echtgenote niet dagelijks in het bedrijf werkt, op 12 van de 19 hofsteden staat de echtgenote zonder beroep vermeld.

OVERZICHT LANDBOUWERS OUDELAND 1813

In onderstaande tabel is aangegeven in welk jaar de betrokken landbouwer in Oudelande is komen wonen (ing), het aantal jonge kinderen (j/m) dat in huis is en het aantal mannen en vrouwen dat als inwonend personeel is aangemerkt (M/V).

Nr	Cultivateur/-trice	geb	te	ing.	j/m	M/V
1	Jacomijna Derto	1)	1754 Oudelande			1/2
2	Jan Adr Mol	2)	1786 Oudelande	1812		-/1
39	Pieter v Wingen	3)	1788 Oudelande		1/-	1/1
41	Janus Witte	4)	1764 Ovezande	1793		1/2
42	Albert J de Vrieze	5)	1773 Oudelande			1/2
43	Adriaan Mol	6)	1763 Oudelande			6/2
44	Cornelis de Jonge	7)	1781 Waarde	1805	-/5	2/2
45	Johannis Drijdijk	*)	1772 Baarland	1779	2/1	2/1
46	Willem de Jonge	*)	1772 Ierseke	1803		3/2
47	Janus Derto	*)	1757 Oudelande			3/2
48	Jan vd Maate	*)	1755 Roosendaal	1794		1/1
49	Adriaan Everse	*)	1770 Tholen	1803	2/3	1/1
50	Leijn K.v.Sabber	*)	1774 Oudelande		2/3	2/2
57	Antoni Hoebeke	*)	1758 Kattendijke	1811		1/1
58	Jan Vaar	*)	1759 Oudelande			1/2
59	Jan de Meij	*)	1772 Oudelande		2/3	-/1
60	Marinus Westdorp	*)	1735 Wolphaartsd.	1760		1/1
62	Jan Kosten	*)	1776 'sH.Arendsk.	1808	3/1	2/1
72	Pieter Meulpolder	*)	1783 Nisse	1810	1/1	1/1

- 1) waarschijnlijk weduwe, er is een "valet de labour"
- 2) cultivatrice: Kaatje Leijs, geboren Driewegen
- 3) cultivatrice Geertruid Luikenaar, geboren Oudelande 1787
- 4) Janus Witte is ongehuwd of weduwnaar
- 5) cultivatrice: Maria van Wingen, geboren Oudelande 1761
- 6) cultivatrice: Maria Meijers, geboren Oudelande 1762
- 7) cultivatrice: Dina de Back, geboren Krabbendijke 1785, ingekomen 1803
- *) echtgenote niet als cultivatrice vermeld.

De grootste boerderij is die op nummer 43, bewoond door Adriaan Mol. Hij heeft acht personen in dienst: zijn (3) zoons: Cornelis (geboren Oudelande 1787), Johannis (1799), Pieter (1801); zijn dochters Maatje (1790) en Dina (1794) en verder drie "vreemden": Adriaan Wiskerke (geboren Ellewoutsdijk 1796, ingekomen 1811), Willem Vrieze (geboren Oudelande 1793) en Jan Leijs (geboren Driewegen 1790, ingekomen 1812).

DOMESTIQUES

Opmerkelijk is dat op diverse boerderijen broers en zusters werken, we komen op de lijst vaak dezelfde namen tegen.

Bij burgemeester Drijdijk werken de in Vlake geboren broers Lapeere: Jacob (1788, ingekomen 1809) en Cornelis (1791, ingekomen 1810), evenals de burgemeester-landbouwer zijn zij rooms-katholiek.

Landbouwer Willem de Jonge heeft niet minder dan vijf in Krabbendijke geboren personen met de achternaam de Back in dienst: Adriaan (1785), Jan (1792), Philippus (1796), Cornelia (1789) en Elena (1798). Zij zijn alle vijf in 1803, tegelijk met Willem de Jonge en zijn vrouw Elena Rottier (geboren Krabbendijke 1756) in Oudelande komen wonen.

Ook Janus Derto (gehuwd met Tannetje Poelman, geboren te Kloetinge 1755, ingekomen in 1770) heeft veel personeel: zijn kinderen Marinus en Maatje (geboren Oudelande resp. 1797 en 1799). Verder zijn Reinier Braam (geboren Ellewoutsdijk 1781, ingekomen

1813), Abraham Roelands (geboren Goes 1793, ingekomen 1813) en Cornelia Versprille (geboren Driewegen 1790, ingekomen 1808) in betrekking op deze boerderij nummer 47.

Leijn Klaasse van Sabber (gehuwd met de in 1777 te Oudelande geboren Cornelia de Hollander) heeft 4 van zijn kinderen als inwonend personeel: Klaas (geboren Oudelande 1797), Jan (1800), Johanna (1798) en Pieterrella (1799).

Tenslotte nog één voorbeeld: bij Jan Kosten (gehuwd met Neeltje Lavooij, die in 1769 te Borsele werd geboren) werken de in Ellewoutsdijk geboren Gerard (1798), Marinus (1799) en Tannetje Hollestelle (1800). Zij allen kwamen in 1808 te Oudelande wonen op boerderij nummer 62.

JOURNALIERS EN JOURNALIÈRES

Niet minder dan 113 personen zijn vermeld als "dagloner" of "dagloonster", het voert te ver om hen allen hier te noemen.

Behalve duidelijk herkenbare arbeidersgezinnen zien wij dat ook enkele kinderen of bij middenstanders inwonenden met (losse) landarbeid in hun levensonderhoud voorzien.

Soms is de familiebetrekking niet duidelijk. In huis nummer 61 wonen (kennelijk sinds 1809) Nicolaas Duurlo (geboren Poortvliet 1763), Francina Lavooij (geboren Borsele 1759) en Maria Nouser (geboren Bath 1794).

In huis nummer 33 woont sinds 1802 de in Baarland (in 1774) geboren Adriana Onderdijk. In in dit huis wonen ook:

Susanna Wagenaar (geboren Heinkenszand 1765) en drie personen met de familienaam Vleugel: Cornelis ('s Heer Hendrikskinderen 1791), Marinus (geboren Goes 1799) en Catharina (geboren Goes 1797). Deze mensen zijn al vanaf 1800 in de gemeente Oudelande. (Marinus Vleugel heeft geen beroep).

Huis nummer 73 wordt bewoond door Pieter Dregge (geboren 1772), Maria Hoek van Dregge (1774) en hun kinderen Dingenis (1797) en Tannetje (1799), allen zijn geboren te Oudelande.

HERDERS

Niet minder dan vijf personen verdienen de kost als herder of herderin.

Gezien de leeftijden hebben we hier vast niet te maken met "koewachters", die functie werd meestal door kleine jongens uitgeoefend.

Niet bekend is of de herders in loondienst of voor eigen rekening werkten.

De als 30-jarige uit zijn geboorteplaats Ellewoutsdijk gekomen Huijbrecht Wolse (geboren 1751) woont in huis nummer 6 met de dagloonsters Jacomina Koole (geboren Nisse 1752, ingekomen 1787) en Maatje Wolse (geboren te Oudelande 1792 maar in 1813 weer in Oudelande gevestigd).

Ook in huis nummer 17 treffen we een herder: Marinis Wolse (geboren Oudelande 1788), met twee dochtertjes en ook de dagloonster Maatje Onderdijk (geboren Baarland 1790, ingekomen 1805). Sinds 1813 woont in dit huis ook de herder Christiaan Almekinders (geboren te Baarland 1792).

Huis nummer 27 wordt bewoond door de (in 1743) te 's Heerenhoek geboren herderin Geertruid de Vroe (ingekomen 1775).

Adriaan Verdonk (geboren in Hoedekenskerke 1778), van beroep herder, woont er ook sinds 1808.

In hetzelfde huis wonen overigens ook de koopman Jacob Koningswout (geboren Oudelande 1779) en de dagloonster Levina van Kerkfort (geboren 1786 te Driewegen, in Oudelande gekomen in 1808, mogelijk is er een verband met de genoemde Adriaan Verdonk).

AMBACHTSLIEDEN

De verzorgingsstructuur van het dorp is vrij beperkt: er is een timmerman met twee man personeel, een smid met een knecht, een schoenmaker en twee kleermakers (en twee knechts).

De timmerman woont in huis nummer 40: Pieter Koetze, in 1754 geboren te 's Heer Arendskerke en in 1782 in Oudelande komen wonen. Zijn vrouw (Maria Lokerse, geboren Kapelle 1759) is in 1802 in Oudelande gekomen, kennelijk is dit een tweede huwelijk, want in hetzelfde huis wonen ook de dagloonster Wilhelmina Koetze (geboren Oudelande 1789) en timmermansknecht Hendrik Koetze, (geboren Oudelande 1790).

Bij Koetze is vermoedelijk ook in dienst de timmerman Levinis Potter (geboren te Oudelande 1777), die met twee dochtertjes en de dagloonster Elisabeth Bosman (geboren te Kapelle 1790, ingekomen 1809) in huis nummer 2 woont (de boerderij van Jan Adriaanse Mol en Kaatje Leijs).

De smid Jan Mol is op nummer 29 gevestigd. Hij is in 1765 in Oudelande geboren en heeft nog een zoontje van 11 jaar of jonger. Zijn echtgenote Catarina Leijs (geboren Borsele 1766, in Oudelande sedert 1790) heeft geen beroep. De dochters Dina (geboren Oudelande 1791) en Janna (geboren 1795) werken als dagloonster. Sinds 1812 is ook in huis de in 1794 in Veere geboren smidsknecht Cornelis Ondermark.

De kleermaker Pieter van Tichgelen en zijn gezin zijn al genoemd, in hoeverre in huis nummer 28 de kleermaker Johannis Janse Mol een concurrent is kan moeilijk worden achterhaald.

Mol is in 1782 in Oudelande geboren, zijn vrouw Martina Johanna Meijers aldaar in 1787. In het gezin zijn twee jongens en twee meisjes van 11 jaar of jonger.

Niet met zekerheid is te zeggen bij welke kleermaker de twee gezellen in dienst zijn, vermoedelijk bij de op het dorp wonende Mol, die als "reformé" is genoteerd, evenals de beide knechts.

Gezel Johannes Joh.se Kooreman is geboren te Oudelande in 1792 en woont bij zijn ouders (winkeliers) op nummer 12. Cornelis Hoefkens is geboren te Oostkapelle in 1797 en woont sinds 1812 bij de bejaarde renteniers Jacob Koole en Antonia op 't Hof in huis nummer 14.

In het huis (nummer 9) van de schoenmaker Jacobus van den Buize (te Goes geboren in 1771) en dagloonster Isabella Kok (geboren Zierikzee 1777)

is ook een meisje van 11 jaar of jonger. Het gezin van den Buize is in 1804 te Oudelande komen wonen en ingetrokken (?) bij Tannetje Groene (geboren Oudelande 1751) die kennelijk de hoofdbewoonster van het pand is, zij heeft geen beroep.

NERINGDOENDE MIDDENSTAND

Het "winkelcentrum" van Oudelande telt in 1813 twee winkels vlak bij elkaar.

Op nummer 10 wonen Johannis Mar: Mol en Dina Vaardegem, zij zijn beiden in 1754 geboren, hij in Oudelande, zij in Nisse, waar zij als meisje van 10 jaar vandaan kwam. Het gezin heeft nog een zoontje van 11 jaar of jonger. Waarin zij handelden is niet bekend.

Nummer 14 is de winkel van de in Bommenede (1768) geboren Johannis Kooreman, die in 1786 te Oudelande kwam wonen. Zijn vrouw Dina Koningswoud is winkelierster, geboren te Oudelande 1752). Deze winkel moet het ook zonder verder personeel doen: zoon Johannes is kleermaker, de dochters Rachel (geboren te Oudelande 1793) en Johanna (geboren Oudelande 1794) zijn van beroep dagloonster.

De in 1776 te Oudelande geboren koopman Marinus Mol woont in huis nummer 24 met de in 1780 te Oudelande geboren dagloonster Jacoba Koningswoud. Het gezin heeft twee jongens en twee meisjes van 11 jaar of jonger.

Op nummer 27 vinden we nog een lid van de familie Koningswoud: Jacob, een in 1779 te Oudelande geboren koopman. Hij is in huis bij

de 70-jarige herderin Geertruid de Vroe. Mogelijk is de in hetzelfde huis wonende Levina van Kerkfort zijn vrouw.

INWONEND HUISPERSONEEL

Op nummer 31 woont de in 1787 te Schoonhoven geboren Maria Cornelia C. van den Bosch. Voor deze vrouw is geen beroep ingevuld. Zij is in 1811 in Oudelande gevestigd en heeft een inwonende dienstbode: Jannetje de Beste (geboren te Goes 1792), die in 1812 bij haar is komen werken.

Ook op nummer 69 is in 1812 een dienstbode gekomen: de in 1790 te Ellewoutsdijk geboren Maatje van Boven. Zij dient bij Pieter van der Waarde (geen beroep), geboren te Valkenswaard 1785, katholiek, ingekomen in 1809 met een dochtertje van 11 jaar of jonger.

In hetzelfde huis woont ook Martina Quinter, geboren te Oudelande in 1800, zonder beroep. Op de regel van Pieter van der Waarde staat een meisje van 11 jaar of jonger vermeld, op de regel van de 13-jarige Martina Quinter een jongetje van 11 jaar of jonger, vermoedelijk is hier een foutje in de lijst geslopen.

NIET-ZEEUWEN IN OUDELANDE

Van de 19 inwoners waarvan bekend is dat zij niet op Zuid-Beveland zijn geboren zijn er zeven van buiten Zeeland afkomstig.

Hiervoor werd al genoemd de in Valkenswaard geboren Pieter van der Waarde, die zonder beroep (en ook niet

als rentenier of particulier vermeld) in een dorp als Oudelande komt wonen.

Ook is vermoedelijk niet meer te achterhalen waarom een uit Schoonhoven afkomstige 34-jarige vrouw zonder beroep (Cornelia van den Bosch) zich in 1811 in Oudelande vestigt.

Eveneens van (ver) buiten Zeeland komt de dagloonster Geertruid Altena. Zij is in 1741 te Wageningen geboren en sinds 1765 wonende in Oudelande (huis nummer 13), evenals de twee jaar jongere dagloner Daniel Takseel.

Hier ligt de verbinding met dit deel van Zeeland wat duidelijker: Takseel is in Ellewoutsdijk geboren.

Opmerkelijk zijn echter twee huisgenoten van de familie de Meij.

De landbouwer Jan de Meij (geboren Oudelande 1772), Jacomina Raas (zonder beroep, geboren Nisse 1777) en Tannetje de Meij (domestique, geboren 's Gravenpolder 1799) vestigen zich in 1806 in Oudelande op nummer 59. Er zijn in 1813 nog twee jongens en drie meisjes van 11 jaar of jonger.

Er is geen inwonend personeel maar op het zelfde adres wonen ook twee mannen zonder beroep:

1. Giljaam Sloots is in 1766 te Heilleweerd geboren en kwam in 1812 in Oudelande;
2. Jan Smit, geboren Troossenee in 1758 is in 1813 bij de Meij in huis getrokken.

Evenals de familie de Meij zijn beide mannen rooms-katholiek.

Dat brengt ons aan het slot van dit artikel tot het spontaan instellen van een vragenrubriek:

- a. wie waren Giljaam Sloots en Jan Smit?
- b. was er een familierelatie met de Meij?
- c. waar liggen Heilleweerd en Troossenee?
- d. welke reden kunnen deze beide mannen, zonder beroep, er voor hebben gehad om zich bij de familie de Meij in Oudelande te voegen?

Reacties graag aan de redactie van dit blad:
A.J. Witte, de Komme 3, 4421 ES Kapelle.

AANVULLING FRANSE BEROEPSNAMEN

Wij ontvingen een aanvulling op de lijst franse benamingen voor beroepen die wij in nummer 2 plaatsten. Onze hartelijke dank aan de inzender!

bourrelier	zadelmaker
bourguemaître	burgemeester
brasseur	brouwer
cabaretier	herbergier, kastelein
colporteur	venter
couturière	naaister
desservant	kapelaan, waarnemend geestelijke
fabriquant de ...	maker van ...
fileur de laine	wolspinner
fileur de corde	touwspinner, touwslager
garde champêtre	veldwachter
garçon	bediende
lainier	wolhandelaar
menuisier	schrijnwerker
militair	soldaat
negociant	handelaar, koopman
particulier	zelfstandige
sabotier	klompenmaker
tavernier	herbergier
vicaire	kapelaan
voiturier	voerman, vrachtrijder

Ingezonden door Omèr de Wilde te Clinge.

TIMMEREN IN 'S HEER ARENSKERKE

Het ontstaan en de voortzetting van het timmerbedrijf van de familie Beenhakker te 's Heer Arendskerke.

Het verhaal begint in 1704 in 's Heer Hendrikskinderen waar blijkens de Overloper no. 416 Frans de Ruijter landbouwer is. Zijn zoon Wouter is in 1736 met de in 1711 geboren Marinus Haaij lid van de geregtkamer van de heerlijkheid van 's Heer Hendrikskinderen.

Marinus Haaij is in 1737 timmerman, metselaar en glazenmaker te 's Heer Arendskerke maar wordt in datzelfde jaar aangesteld als onderwijzer te Arnemuiden, waar hij op 82 jarige leeftijd op 27 augustus 1793 overlijdt.

Kennelijk is het bedrijf door Thomas Haaij overgenomen, deze wordt op 1 april 1750 vermeld als timmerman te 's Heer Arendskerke.

De verbinding tussen de families de Ruijter en Haaij komt omstreeks 1755 tot stand als François Wouterse de Ruijter huwt met de ± 1730 geboren Neeltje Marinusse Haaij.

Op 18 augustus 1755 wordt François de Ruijter benoemd tot timmerman en glazenmaker (Zie Smit: Burgerlijke en kerkelijke geschiedenis van 's Heer Arendskerke).

Op 30 maart 1765 gaat hij in ondertrouw met Jacomina Marinusse Tolleman, zij huwen op 17 april 1765 te 's Heer Arendskerke.

Van hun op 10 april 1774 te 's Heer Arendskerke geboren zoon François is het beroep niet bekend. François junior trouwt op 7 november 1801 te 's Heer Arendskerke met

Helena Smallegange. Hun zoon Zacharias wordt aldaar geboren op 24 oktober 1804. Op 22 oktober 1808 is Helena Smallegange weduwe van Frans de Ruiters, op die datum gaat zij in ondertrouw met Jacobus Schouwenaar, weduwnaar van Cornelia Maas. Zij trouwen te 's Heer Arendskerke 9 november 1808.

Zacharias is zelfstandig timmerman. In 1829 wordt de bouw van het lijkhuis te Eijndewege aan hem gegund voor f. 325,-. In dat zelfde jaar wordt de school vergroot en vernieuwd voor een bedrag van f.6200,- door Frans de Ruiters, niet duidelijk is of dit nu zijn oudere broer is (geboren 2 januari 1802) of zijn neef François Cornelisse de Ruiters (geboren 24 december 1801).

In het midden van de vorige eeuw zijn er twee bedrijven: 1. Jan de Ruiters (geboren op 16 juni 1818?) heeft in 1843 twee knechts (timmeren, metselen, schilderen, glazenmaken en straatwerk), 2. Zacharias heeft in 1848 in zijn timmerbedrijf twee knechts.

In 1872 trouwt Maatje de Ruiters (geboren 30 oktober 1849, dochter van Zacharias) met de 27-jarige Hubrecht Baas, die op 2 februari 1868 in 's Heer Arendskerke is komen wonen.

Op 10 februari 1879 overlijdt Zacharias de Ruiters en op 22 december 1879 overlijdt zijn schoonzoon Hubrecht Baas.

Maatje de Ruiter hertrouwt op
11 mei 1881 te 's Heer
Arendskerke met Jacob
Beenhakker.

Deze op 15 juli 1846 geboren
zoon van de Heinkenszandse
broodbakker Cornelis
Beenhakker (geboren Kapelle
18 september 1808) en de op
30 maart 1847 overleden
Elisabeth Bal neemt in 1881
de zaak van Zacharias de

Ruiter en Hubrecht Baas over.

Daarna gaat het bedrijf naar
Cornelis Beenhakker (geboren
25 februari 1887) en
vervolgens op diens zoons
Jacob (25 januari 1912) en
Marius (geboren 23 januari
1923), onder de naam Gebrs.
Beenhakker hun timmer- en
aannemingsbedrijf aan de Oude
Rijksweg 92 te 's Heer
Arendskerke.

Bewerking van een door de heer C. Beenhakker
opgestelde reeks aantekeningen.

DE BLAUWE HOEVE TE KRUININGEN

In het archief van notaris Wouter de Witte te Bergen op Zoom vinden we in Inventaris nr. 68 (1639-1651) een reeks gegevens over een pachtkwestie.

Op 16 januari 1643 (folio 383) komt voor: Johannis Kenninck, kwartiermeester en kapitein van de burgerij te Bergen op Zoom. Hij heeft een geschil met Daniël Bruijse over de pacht van dijkage van de Blauwe Hoeve. Hij machtigt advocaat Martinus Cesar om in zijn naam te onderhandelen. Op folio 385 wordt op 15 januari 1643 als vroegere eigenaar genoemd: David Bruce (of Brune?), luitenant van de compagnie van de heer Capt. James Balfour.

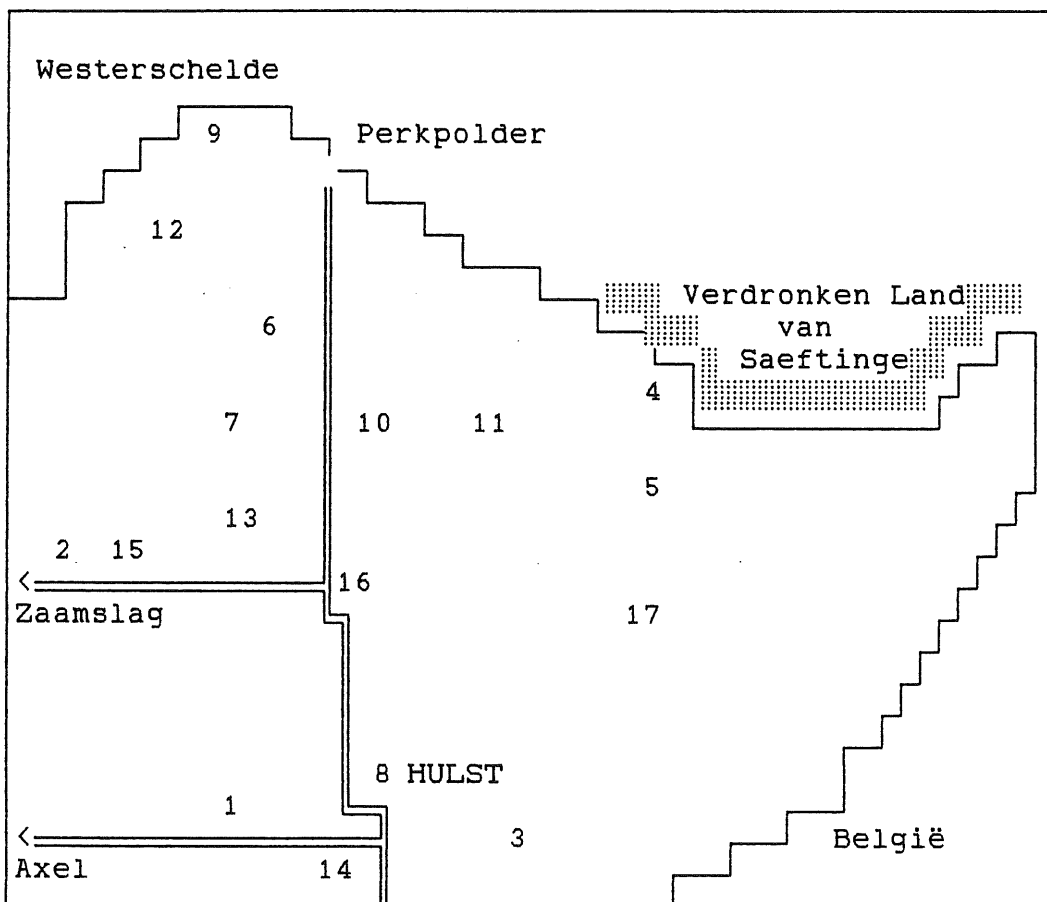
Op 9 november 1645 (fol.250) machtigt Johannis Kenninck, kapitein van de burgerij van Bergen op Zoom ene Joos van der Noot, wonende te Kloetinge (Cloetinghe in den eijlande van Goes) om in zijn naam beslag te leggen op alle goederen die op zijn hoeve en landerijen gelegen onder de heerlijkheid van Cruiningen genaamd "de Blauwe Hoeve" te

vinden zijn, alle paarden en beesten, ook die van de pachter genaamd Nicolaas Codde, die daar nog woont om daarop te verhalen 336 gulden van pacht 1642 en 1643 die Codde hem schuldig is, tevens 1466 gulden over twee jaar pacht van 1644 en 1645, alles volgens akte voor notaris Lopse.

Op 30 juni 1651 komt de hoeve weer in het notarieel archief (fol.364): Juffrouw Cornelia van Lanschot, weduwe van Johan van Velthoven, wethouder van Bergen op Zoom, met assistentie van Rombout van Hamerstede als haar voogd verkoopt aan Johannis Kenninck, Capitein van de Burgerij de helft van de hoeve met de landerijen enz. genaamd "de Blauwe Hoeve" onder de heerlijkheid van Kruiningen onder Goes, de andere helft is van de tweede comparant voor 3050 Car.gulden.

MOLENAARS EN MOLENS IN HET LAND VAN HULST

In uitgave 2 van "Ambacht en Beroep" is opgenomen een artikel van de heer C. Beenhakker over molenaars in Kloetinge. Het tweede deel van dat werkstuk beschrijft het molenaarsvak in het algemeen en de technische zijde daarvan in het bijzonder, welke beschrijving goed zicht geeft op het gehele gebeuren in een molen. Thans volgt een bijdrage van de heer H.D. Nijenhuis, die een studie maakte van de molens en molenaars in het Land van Hulst (omvattende de huidige gemeenten Hulst en Montenisse).

De molens in het Land van Hulst

In het Land van Hulst waren er in de 13e eeuw reeds twee getijmolens, één bij de burcht van der Maelstede, iets ten noordoosten van Hulst gelegen en de tweede bij de uithof van het klooster van Cambron, welk uithof was te situeren in de huidige Havikpolder.

Zulke getijmolens werkten op de kracht van het opkomende en afgaande water.

Later werden deze getijmolens vervangen door houten standaard-molens, zoals er nu nog een is te zien in het dorp Kloosterzande.

Standerdmolens waren zeer windgevoelig, het omwaaien kwam regelmatig voor.

In de 19e eeuw werden veel standerdmolens vervangen door stenen molens, daarnaast kwamen er ook rosmolens voor, die werden voortbewogen door 1 of 2 paarden.

Behalve de genoemde standerdmolen te Kloosterzande, komen er nu in het Land van Hulst nog twee stenen korenmolens voor, één bij het dorp Kuitaart en één op de wallen van Hulst.

In het verleden stond een aantal molens in het Land van Hulst dicht bij een uithof van een klooster, dit was immers de plaats waar veel graan bij de oogst werd verzameld.

Van deze uithoven zijn te noemen: "Lamswaarderhof" van het klooster van Boudelo, "Noordhof" van het klooster Ter Duinen, "Hof te Zande" eveneens van het klooster Ter Duinen, alsmede het uithof te Graauw van het klooster Ter Doest.

Bij het opnemen van de namen van molenaars blijkt dat zij naast hun eigenlijke vak ook vaak landman, brouwer of tavernier waren. Er is immers niet altijd wind!

1. ABSDALE

Volgens de Penningkohieren van 1577 stond hier reeds een molen, de eigenaar was Jan Adriaensen. De pachtwaarde werd geschat op 6 ponden Vlaams. Hij beboerde tevens 2 gemeten land.

Vanuit Gent werd in 1856 een open standerdmolen verplaatst naar Absdale, waarvan tot 1890 de gebroeders Verdurmen

eigenaar waren.

Zij werden opgevolgd door Jos Buysrogge, die in 1920 de molen verkocht aan Marinus J. de Meijer. Deze was in 1895 geboren te Sint Philipsland en was gehuwd met Anna P. Willemsen (geboren Graauw 1894). In 1923 liet Marinus de Meijer de molen afbreken.

2. BOSCHKAPELLE

In 1845 werd hier door F. de Rooy een stenen molen gebouwd naast de boerderij die hij daar beheerde.

Aanvankelijk werd de molen gebruikt als watermolen om het lage land rond Boschkapelle te bemalen, maar later volgde inrichting tot korenmolen.

De Rooy werd opgevolgd door de families Truymen, van der Wielen, Machielsen en Borm. In 1919 ging de molen over in handen van M. Janssens, die 7 jaar later de wieken liet verwijderen. Het restant van de molen werd verder gebruikt als maalinrichting met elektrische aandrijving.

3. CLINGE

A. De oudste molen die Clinge heeft gehad lag aan de Upperstraat, iets ten oosten van het huidige dorp. In 1571 was Lieven Broeckaert pachter van deze molen, terwijl de eigenaar Maten Veuselaere was. De pachtsom bedroeg 11 ponden Vlaams. Verdere vermeldingen zijn er niet.

B. Aan de Molenstraat heeft een houten standerdmolen gestaan, die in 1895 is omgewaaid en niet herbouwd. De vroegste vermelding van een molen op die plaats is

van 1666, eigenaren waren toen Jan Voet en Willem Corijns. Jan Voet (die was gehuwd met Cathalina de Jong) overleed in 1681.

Van 1730 tot 1756 was hier molenaar Johannes de Munck (geboren Beveren 1685, overleden 1736) die was gehuwd met Anna Maria Franssen.

Hij werd opgevolgd door Gillis de Munck (overleden 1775) wiens vrouw Petronella van Gijsel de molen koopt uit zijn nalatenschap. Koopprijs inclusief 3 gemeten land: 90 ponden Vlaams.

De molen behoorde van 1862 tot 1895 toe aan de familie van Deijnze te Hulst, terwijl van 1869 tot 1895 J. van Helsingland pachter was.

Al malende is deze molen in 1895 omgewaaid; een aantal mensen die in de molen aanwezig waren hebben daarbij ernstig letsel opgelopen.

4. DUIVERSHOEK (Duvelshoek, Duivenhoek)

Ten noorden van Graauw op de plaats waar de Kruispolder, de Kleine Molenpolder en de Melopolder elkaar raken, stond de standerdmolen van Duivershoek. Op een kaart van 1575 stond daar een molen aangegeven.

De eerst bekende molenaar was Lucas Olivier, zijn vrouw heette Catharina Pacause. Hij werd (na zijn overlijden in 1681) opgevolgd door Christiaan Stuyvaert (overleden 1683).

Nicolaas Claassen was de volgende molenaar (overleden in 1733); hij was gehuwd met Petronella van Belle. Zijn opvolger was Martinus van

Belle (Geboren Polder van Namen 1685, overleden in 1794. Hij was gehuwd met 1) Anna A. Klaassen en 2) met Catharina de Vree.

In 1794 werd de molen door de erfgenamen van Belle verkocht aan Ludovicus d'Haens voor 1000 Caroly guldens.

De volgende molenaars zijn te noemen: J. Paasse, Jacques van Jole en E. van Leuven. Laatstgenoemde verkocht op 3 april 1908 de molen met woonhuis, graanmagazijn, stallingen en varkenskotten aan August Schelleman. Deze werd opgevolgd door Alphonsus van Damme; hij verkocht de molen in 1927 aan de Gebroeders de Schepper. Deze molen is in gebruik geweest tot 1932, daarna volgde afbraak.

5. GRAAUW

A. Even ten zuiden van het huidige dorp Graauw stond in 1577 een molen, die eigendom was van het klooster Ter Doest.

In dat jaar was pachter Joos Hoornick voor een pachtsom van 15 ponden Vlaams.

Het lijkt waarschijnlijk dat deze molen door inundaties in de 80-jarige oorlog verloren is gegaan.

B. Ongeveer 1843 werd in het dorp Graauw een stenen stellingmolen gebouwd voor rekening van J. Lambrechts; hij verkocht later de molen aan Victor d'Haens. Van 1874 tot 1923 was daar molenaar A. van Waterschoot. In 1923 verkochten de wezen van Waterschoot de molen aan G. van Damme, die de molen in 1927 liet afbreken.

6. GROENENDIJK
(Kloosterzande)

De enige in het Land van Hulst overgebleven standerdmolen prijkt in volle glorie aan de Groenendijk. Deze molen is lang eigendom

geweest van het klooster Ter Duinen, tot in 1645 de goederen van dit klooster in handen kwamen van het Huis van Oranje (later kroondomein, domeingronden). Reeds in 1370 is er sprake van een molen aldaar.

Een reeks molenaars van Groenendijk (Kloosterzande)

1661	Lieven Voet en Pieter de Meersman (pachtsom 83 pd. Vlaams)
1671	Nicasius Hernailsteen
1677	Guillaem Canis (pachtsom 83 pd. Vlaams)
1683	en 1689 Maerten Canis (pachtsom 65 pd. Vlaams)
1713	Lucas de Blieck (pachtsom 54 pd. Vlaams)
1719	en 1731 Joos de Blieck (pachtsom 54 pd. Vlaams)
1743	weduwe Joos de Blieck (pachtsom 54 pd. Vlaams)
1750	en 1760 Kornelis van Beloys
1781	C. Braem. Mogelijk heeft tussen 1781 en 1790 een herbouw van de molen plaats gevonden.
1790	Jacob de le Lijs
1819	tot 1852 Cornelis Geelhoedt.

In 1852 is de molen verkocht aan Theodorus Buysrogge, die er van 1875 tot 1906 maalde. In 1906 verkocht hij de molen aan zijn zoon Jos Buysrogge, deze werd later opgevolgd door J.F. van Waterschoot.

Helaas was in 1925 de toestand van de molen zodanig dat aan afbraak werd gedacht.

Dankzij de inzet van Jkvr. S.H. Collot d'Escury is het in 1927 gelukt de molen te behouden, mede dankzij vele giften en de opbrengst van een verloting.

Later werd de gemeente Hontenisse eigenaar van dit juweeltje!

7. HENGSTDIJK

Evenals die in Kloosterzande is deze molen bezit geweest van het Klooster Ter Duinen.

De oudste vermelding is 1273, in 1348 braken Gentenaren de molen af tijdens enorme plunderingen in het Land van Hulst.

In de nacht van 31 oktober op 1 november 1910 werd de molen dusdanig beschadigd dat in het volgende jaar tot afbraak moest worden besloten.

Molenaars te Hengstdijk

1661	Adriaen Flups en Jan Jacobs (pachtsom 16 ponden Vlaams)
1664	Marten Arents
1667	Jan van Dorsselaar
1683-1689	Ameresijntie Maes weduwe Jan Jacobs
1713-1760	Joos Meirschaert
1822	Pieter Geelhoedt molenaarsbaas
tot 1854	Theodorus de Waal
na 1887	Alphons Kerckhaert

8. HULST

A. In Hulst hebben gedurende de bijna acht eeuwen dat de stad bestaat veel molens gestaan.

Van al deze molens is er nu nog slechts één over, en welk een sieraad is dat!

In 1371 waren er reeds drie windmolens eigendom van de Graaf van Vlaanderen.

Bij het beleg in 1645 door Prins Frederik Hendrik werd

de molen "de Oude Katte", die dicht bij de Dubbele Poort stond, zodanig beschoten dat tot herbouw moest worden overgegaan.

In 1777 was pachter Gillis de Schepper. Even voor 1792 was de molen in dermate slechte staat dat werd besloten tot sloop.

Te zelfder tijd werd op het Molenbolwerk te Hulst de nu nog bestaande molen gebouwd.

200 jaar molenaars te Hulst

1792 - 1794	de Generaliteit, molenaar Victor de Schepper
1794 - 1808	de franse bezetter
1808 - 1818	B. en N. van Waesberghe
1818 - 1831	Isaac Paasse
1831 - 1832	D. van Wijk
1832 - 1840	D. Minderhout
1840 - 1850	P.J. Lijbaart
1850 - 1855	P. Lijbaart
1855 - 1859	erven P. Lijbaart
1859 - 1879	J. van Vessem
1879 - 1890	D. Mariman, kocht de molen in 1879, bemaalde die tot 1890. Hij was een "boerenmulder", die in witte jas en en broek van geribd fluweel op de molen te vinden was (overlevering)
1890 - 1912	J. Mariman
1912 - 1930	C.M. van de Walle-Mariman, L.J.M. van de Walle en D.J.A. van de Walle; de laatste verkocht de molen in 1930 aan:
1930 - 1946	J.F. van Helsland
1946 - 1952	Weduwe van Helsland
1952 - 1954	A. van Helsland
Van 1954 tot heden is de gemeente Hulst eigenaar.	

B. In 1844 werd ongeveer 50 meter van de Tivoliweg (buiten de wallen van Hulst) een stenen molen gebouwd, die in 1867 door de familie Maertens te Hulst werd verkocht aan Desiré Mariman. Deze molenaar was afkomstig van de Heimolen in Sint Niklaas en Sinaay. Hij was gehuwd met Josephina

Lambrechts, dochter van Johannes Lambrechts, die in 1830 bij de inundatie van de polders bij Lillo naar de overkant van de Schelde kwam.

In 1901 werd een deel van de molen gesloopt en enkele jaren later ook de romp.

9. KREVERSHILLE

In het noorden der gemeente Hontenisse, vlakbij de Schelde, stond zeker al vanaf 1575 de open standerdmolen van Krevershille.

Oorspronkelijk was deze molen in gebruik voor de nabij

gelegen uithof "Noordhof" van het klooster Ter Duinen.

Evenals dat bij de molen van Groenendijk het geval was, kwam in 1645 deze molen in bezit van het Huis van Oranje.

Molenaars van Krevershille

voor 1610	Joos Janssens
1620 - 1630	Pieter de Cock
1645	Laureijs Wittock
1646 - 1661	Christiaan Stuyvaert (pachtsom 35 pond Vlaams)
1661 - 1670	Pieter Stuyvaert (pacht 35 pd. Vlaams)
1683, 1689	Jan Matthijssen (pacht 35 pd. Vlaams)
1691	Marten Canis
1701	Lucas de Blieck, gehuwd met Catharina Suy
1713, 1719	Jan van Belle, gehuwd met Maria Bestaes (pacht 22 pd. Vlaams)
1731 - 1746	Francies Vereecken, geboren Hamme 1693, gehuwd met Jacoba Voet
1772	Johannis van der Wiele
1773 - 1874	leden van de familie Paasse (100 jaar!)
1874 - 1876	R. van Remortel
1876 - 1885	C. Bogaert
1885 - 1905	J.F. Buysrogge (overleden 1941, gehuwd met Apolonia Kuypers)
1905 - 1910	Jos Verdurmen

In 1910 werd de molen afgebroken, delen van de afbraak werden gebruikt voor herstel van de molen te Ossenissee.

10. KUITAART

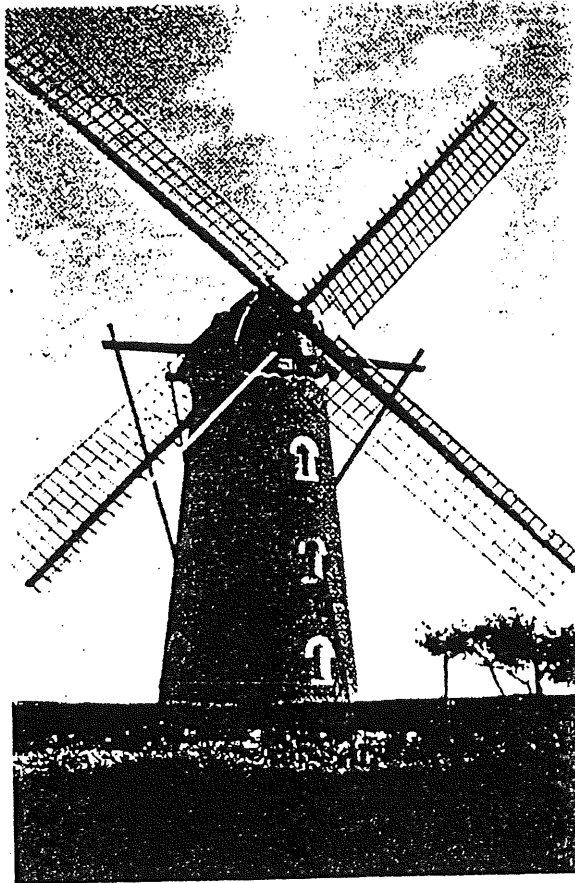
Aan de Frederik Hendrikstraat die loopt van Kuitaart naar Lamswaarde, werd in 1865 een stenen korenmolen gebouwd. Deze molen droeg de naam "Vogelzicht" (naar het er dichtbij gelegen water de Oostvogel).

De bouwer van de molen was Jos van Jole. Bij de bouw van de molen werd gebruik gemaakt van onderdelen afkomstig van

molens in Friesland en Groningen.

In 1911 werd hij opgevolgd door zijn zoon Theodoor van Jole. De molen is nog steeds in bezit van deze familie.

Op Hoogtijdagen (bijvoorbeeld de Molendag) draaien de wieken nog lustig rond. Een schitterend gezicht deze molen daar zo fier te zien staan, zoals de afbeelding op de volgende bladzijde toont.

De molen van Kuitaart

11. LAMSWAARDE

A. Aan de zuidzijde van het dorp werd in 1822 een gesloten standerdmolen gebouwd. De eerste molenaar was Nicolaas van Dijke, die tot 1831 zijn vak daar heeft uitgeoefend.

Hij werd opgevolgd door Pieter Lemsen, die tot 1865 eigenaar was. Daarna volgden van 1885 - 1897 Izaak en Cornelis van Dijke, terwijl E.C. Fassaert in 1897 eigenaar werd. Spoedig daarna is de molen afgebroken.

B. Midden in het dorp Lamswaarde werd door Jan Maas in 1848 een stenen molen

gebouwd. Latere eigenaren waren F. Maas, J. Paassen, G. Maas, J. van Waterschoot, J.B. Jossen en Alphonsus Bal. In 1925 was de naam van de molen "l'Ordre", ook deze molen is afgebroken.

12. OSSENISSE

In het begin van de 19e eeuw werd in dit dorp een stenen windmolen gebouwd door J. Pieters; zijn zoon is gedurende een periode van 60 jaar hierop molenaar geweest. Hij werd opgevolgd door L. Borm, van wie Eduard de Waal in 1891 de molen kocht. Helaas is deze molen verloren gegaan in 1924.

13. PAULUSPOLDER

A. In het Mageret (het meest zuidelijk deel van de Paulus Polder) stond reeds in 1577 een open standerdmolen, de eigenaar was Stoffel de Moer. Verder zijn de volgende molenaars te noemen:

- 1717 Jacobus Lofman
- 1731 Francies de Poorter
(geboren Zele 1709,
gehuwd met Apolonia
van Malden)
- 1759 Judocus Sturm
- 1767 Gillis Sturm (gehuwd
met Catharina Kriels)
- 1768 Adriaan Kopmels
- 1769 Franciscus de Seyn
(afkomstig uit Olsene
in Vlaanderen)
- 1791 Engelbertus de Poorter
(gehuwd met Cornelia de
Bruyn).

Op 29 februari 1924 werd de "staakwindkorenmolen" verkocht aan Alphons Lansu. Er rustte geen zegen op deze koop, want in de herfst van dat jaar waaide de molen om, waarna afbraak moest volgen.

B. In het midden van de Polder (in de Oosthoek) stond in 1550 ook een molen, die eigendom was van de Prins van Espinoy. Deze familie bezat veel goederen in het Land van Hulst, die afkomstig zijn van de familie van der Maelstede.

Van de molen in Pauluspolder is verder niets bekend.

14. SINT JANSTEEN

Oorspronkelijk stond hier een open standerdmolen, die in het jaar 1847 door Ferdinand van Helsland werd gekocht van Petrus van Helsland. Door de erven van Helsland werd de molen in 1859 verkocht aan de families Seydlitz en Vogelvanger te Hulst. Bij een storm in 1864 werd de molen zwaar beschadigd, de eigenaren besloten toen een stenen molen te bouwen.

De familie van Helsland heeft veel molenaars geleverd, zij bleven daar tot 1893. Daarna kwam er tot 1900 A. de Moor en tot 1920 P. du Bois. In 1920 jaar werd de molen afgebroken.

15. STOPPELDIJK

Voor het "oude" dorp Stoppeldijk in de golven verdween stond daar dichtbij een uithof van het klooster Cambron in 1571 een graan- en rosmolen. Molenaar daarop was Gillis d'Heere. Na deze overstroming is het dorp Stoppeldijk in noord-westelijke richting verplaatst. In het buurtschap Rapenburg werd toen een standerdmolen gebouwd.

Molenaars te Stoppeldijk

1654 Pieter Arents gehuwd met Antonijneke van der Neck
1698 Jacob van Trappen gehuwd met Louwerijntje Claassen
1705 Pieter Coolman, trouwde met Anneken Uyttenhoven
1709 Jan Aspeslag, zijn vrouw was Pieterella Waddist
1718 Joos Heydens, gehuwd met Anneken Staal
1763 Joos Meirschaert, trouwde Maria Verstraten
1779 Adriaan van Trappen zijn vrouw was Maria Claassen
De laatste molenaar was Theodorus Fassaert; in 1916 werd de molen afgebroken.

16. TERHOLE (Molenhoek)

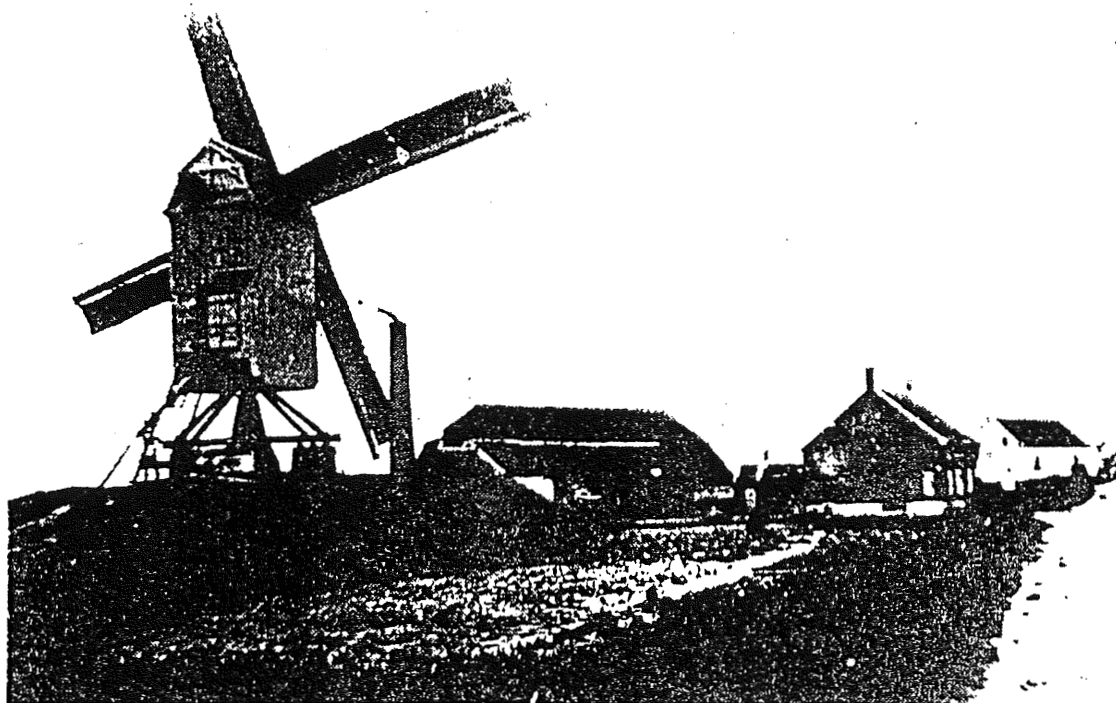
Tot de franse tijd was de standerdmolen die hier stond eigendom van het klooster van Boudelo; het uithof van dit klooster ("Lamswarderhof" geheten) was gelegen even ten noorden van de molen.

In het midden van de 14e eeuw werden de kloostergoederen (land, molens en visserijen) reeds verpacht. Bewaard zijn gebleven de pachtboeken van dit klooster vanaf 1380; een diepgaande studie zal ongetwijfeld goede resultaten opleveren ten aanzien van het uithof en de molen.

In 1577 werd de molen verpacht aan Cornelis Bekaert en Willem de Grave voor 6 pond 6 schellingen 's jaars.

Molenaars te Terhole:

voor 1665: Pieter van Petegem
1665-1684: Tanneke de Zeelander (overleden 1684, weduwe van Pieter van Petegem
1684-1694: Carel van Maldegem, gehuwd met Josijntje Verschuren
1694-1720: Willem van Trappen gehuwd (1) met de weduwe van Carel van Maldegem en (2) met Catharina van Kerckhoven
1720-1728: Thomas de Blicck, gehuwd met de weduwe van Willem van Trappen
1728-1761: Pieter de Blicck
1761-1771: Jacobus de Bakker
1771-1800: Jan F. Meirschaert, gehuwd (1) met Anna Menu en (2) met Apolonia Janssen
1822-1850: Pieter Meirschaert
1850-1864: Jan F. Meirschaert
1864-1884: Eduard Plasschaert

De molen van Terhole

Op 9 september 1884 werd de molen in het openbaar verkocht aan L. Fassaert, die tot 1907 molenaar was. De laatste molenaar was Julius Fassaert, die de molen liet afbreken. Op dezelfde plaats werd een gasmotor-maalderij opgericht, die in 1919 werd verkocht.

17. ZANDBERG

In de tweede helft van de 16e eeuw stond hier reeds een standerdmolen, eigendom van het klooster Ter Duinen. De volgende pachters worden dan genoemd:

1558 Lieven van de Velde
1571 Cornelis Bekaert
1586 Jan van Doriseele.

Bij de inundaties in de 80-jarige oorlog is deze molen verloren gegaan. Op dezelfde plaats werd eind 17e eeuw door P. d'Haens een standerdmolen gebouwd.

Deze familie d'Haens heeft de molen 200 jaar in bezit gehad. Als molenaars zijn te noemen:

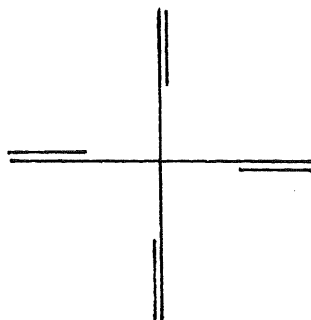
1703 Jan Voet, 1726 Josijna Vereecken (weduwe Jan Voet)
1728 Andries Buysrogge (gehuwd met weduwe Jan Voet).
1736 Francies de Poorter.

1909 J.A. d'Haens, daarna J. Jolivet, die in 1926 de molen verkoopt aan zijn schoonzoon L. van der Walle (zoon van de Hulster molenaar).

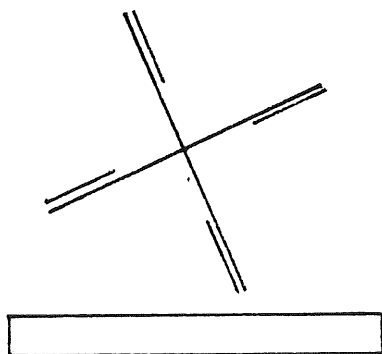
De molen werd in 1937 afgebroken.

Enkele bijzonderheden betreffende molens en molenaars

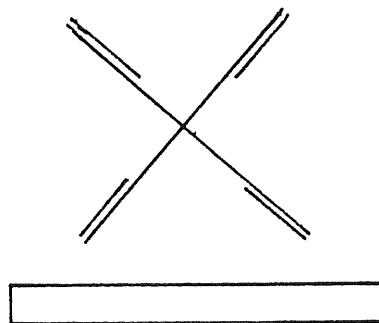
1. Rond 1920 mocht alleen met vergunning van de gemeente op zondag worden gemalen als er bijvoorbeeld geen wind was geweest.
2. Tijdens de oorlog 1914-1918 waren er controleurs werkzaam in verband met de voedsel-rantsoenering. Door de wieken in een bepaalde stand te zetten waarschuwden de molenaars elkaar tegen een niet welkom bezoek.
3. Wiekenstanden:

verplichte stand als bliksemafleider

rouw-stand
(iets voorbij de gaanderij)

feest-stand
(tot aan de gaanderij)

In de vermeldingen van molenaars en molen is getracht de nu bekende gegevens op te nemen; nadrukkelijk wil hierbij worden gesteld dat het onderwerp hiermee niet uitputtend is behandeld. Om zulks te bereiken zal een diepgaande studie nodig zijn; hopelijk gaat iemand zich nog eens bezig houden met dit boeiende onderwerp.

Graag wil ik mijn dank zeggen aan de heren E.G. Borm en Ch.E.M. Buysrogge, beiden wonende te Hulst, voor hun steun bij het samenstellen van dit artikel.

H.D. Nijenhuis, Terhole.

Literatuur:

Jkvr. S.H. Collot d'Escury: De molens in Zeeuwsch Vlaanderen, Amsterdam 1927

F.D.M. Weemaes: Molens in de gemeente Hulst 1180-1981, Merlijn Middelburg 1981.

Bronnen:

Boedelinventarissen en akten van uitkoop Hulster Ambacht, Rijksarchief in Zeeland, HA 513 t/m 543

Transportregisters Hulster Ambacht, Rijksarchief in Zeeland, HA 1444 t/m 1474

Inwonerslijst Hulster Ambacht

FINANCIËLE PERIKELEN ANNO 1605

Op de redactietafel belandde een transcriptie van een stuk uit februari 1605. Daarin wordt omstandig verhaald over problemen met een obligatie.

Een leerzaam stuk voor hen die het oude geldwezen bestuderen maar vooral interessant voor onze lezers omdat er flink wat namen en beroepen in voorkomen.

Om beide groepen lezers van dienst te zijn volgt hier de gehele tekst van het stuk.

Voir mij als es gecompereert JAN CLAISSSE COUSMAKER, poorter ende coopman deser Stadt Goes, oudt ontrent 34 jaeren ende heeft ten ernst: versouckende ende inst: van ADRIAEN ANDRIESSE WISKERCKE mede poorter alhier....

verclaert get: ende warachtich te zijne dat hij op den zevensten Januarij laetstleden, bij ende mede geweest es binnen Middelburg in een herberghe in de bellingstrate die hij meent dat genaemt werdt die florentine lელიe daer vergadert waeren mr. FRANCHOYS MAN, coopman van d'Ingelsche natie aldaer ende den voorseyde Adriaen Andriesse die metten andren spraken om te manghelen een obligatie die den selven Franchoys hadde sprekende tot laste van ABRAHAM CAERLE als doen coopman wonende binnen Zierikzee jehens olije daer hij comparanten gehoordt heeft dat beijde die voorseyde strahenten langhende vele woorden onder elcandren hadden omdat die voorseyde obligatie eerst binnen vijf maenden was verschijnende uyt d'welcke respecte den voorseyde Adriaen instantelijck versochte dat men van de so in d'obligae verhaelt behoorde te rabatteren den interest jehens 10 ten (?) honderde voor zes maenden ende den voorseyde Franchoys niet voor der en wilde mincken dan voor vijf maenden segghende iterativelijck ende tot diverse reijssen dese de gelijcke woorden in substantie waaromme zoude voor 6 maanden rabatteren den schuldenaer is goedt hij en sal over die vijf maenden met sijne betalende niet vertoefven nomineren ende prijserende (te weten den voorseyde Abraham Caerle) een goedt coopman te zijne sulcx emmers, dat ten laetsten die manghelijck es gheaccordeert omdat die volle so in d'obligatie ter (?) goedt gerekent werde, dat d'olije zoude werden gerekent jehens dertich guldens ende 10 stuvers d'aeme hiermede zijnde depositie sluijtende recht redene

Aldus binnen des voorseyde stede Goes 't mijnen comparanten op den tweeden Februarij 1605. Ter presentatie GIDEONS CRINSSE ende DAVIDS ENGHELSSE medepoorters alhier als loffelijck getekent hier thoe geroepen ende sonderlinghe gebeden.

Uit: LAS 2042, fol 334-335 dd. 2-2-1605.

HERBERG "DE PAUW" en de JONGE JONGERS van BIEZELINGE

Vele jaren had Biezelingse aan de markt, op de hoek van de Noordstraat, de herberg "de Pauw".

In 1826 was daar Jan van Kruiningen herbergier, in dat jaar deed hij de zaak over aan zijn schoonzoon Augustijn Lokerse (geboren 1801) en gehuwd met Willemina van Kruiningen.

"De Pauw" heeft bestaan tot het begin van de 20e eeuw. Het was de stamkroeg van de zogenaamde "jonge jongers": de ongehuwde jongemannen, die vormden onder leiding van enkele "ouwe-jonge jongers" (oudere vrijgezellen) een georganiseerde gemeenschap. De Vereniging bestond onder de naam "de Jonkheid" en had een besloten karakter. Dat hield in dat de leden gehouden waren aan een strikte zwijgplicht over alles wat onderling werd besloten of ondernomen. De vriendenkring diende rekening te houden met een reglement en richtlijnen die de voormannen aangaven. De gekozen voorzitter werd "Burgemeester" genoemd.

De Verenigings-inkomsten bestonden uit contributies en de bedragen van zogenaamd "burgerrecht" dat werd gevorderd van vrijers die niet in Biezelingse woonden maar wel omgang zochten of hadden met een Biezelingse jongedochter.

Om verzekerd te zijn van een ongestoord vrij-genot was het raadzaam dat de betreffende buitendorpse jongeman maar goedschiks instemde met de betaling van het verlangde "tolgeld" wilde hij niet het

risico lopen dat hem de toegang tot het dorp door een groepje jonge jongers werd belet.

Eenmaal per jaar was het "Jongers-aevend", een gebeurtenis die doorgaans nogal wat beroering en gespreksstof achteraf opleverde.

Nadat er in de herberg "de Pauw" duchtig potvertering was gehouden werden de nachtelijke uren besteed aan allerlei baldadige streken en ondernemingen, die aan de jongelui veel plezier maar aan hen die als "slachtoffer" waren uitgekozen dikwijls heel wat ongerief opleverden.

Bij dergelijke gelegenheden moesten ook vaak diegenen het ontgelden die het volgens de dorpse opvattingen verdiend hadden eens een lesje te krijgen in burgerfatsoen, omdat zij zich op de een of andere wijze niet hadden gehouden aan de gangbare en behoorlijk geachte leef- of gedragsregels.

De leden van "de Jonkheid" wisten er wel weg mee om allerlei buitenissige stunts te bedenken en uit te voeren. Velen die buiten schot waren gebleven vermaakten zich er naderhand over.

De veldwachter hield zich bij dergelijke gebeurtenissen doorgaans wijselijk uit de buurt waar de jongemannen met hun karweitjes bezig waren. Zo niet, dan verzoon men wel middelen om hem dit op de een of andere manier te beletten door een schijnvertoning op touw te zetten die zijn aandacht afleidde.

Over het algemeen waren de ouderen wel geneigd deze losbandige streken met een zekere tolerantie voor lief te nemen. Temeer omdat velen van hen er in hun jonge jaren met veel genoegen aan hadden meegedaan. Daarnaast kwam het zelden voor dat er werkelijke schade werd aangericht aan iemands eigendommen. Was het tenslotte ook niet zo dat "de Jonkheid" vrijwel alle overige avonden van het jaar, zonder overlast te bezorgen, voor een groot deel te vinden was op en rond de "klapbanke" op de markt.

Voorzover althans het weer en de weinige vrije tijd dit toelieten. Deze houten bank werd door hen al sinds mensenheugenis betaald en in stand gehouden.

Die klapbank was, evenals de rij geschoren lindebomen, een niet weg te denken onderdeel van het marktplein aan de verlande havenkom in het dorp.

Overdag speelobject voor de kinderen, 's avonds het ontmoetingspunt voor hen die de kindertijd reeds diverse jaren achter zich hadden.

A.J. Witte

KLAPPER OP ZEEUWEN EN HUN BEROEP.

De Werkgroep wil een klapper samenstellen op Zeeuwen en het werk dat zij deden. Als er voldoende gegevens komen is het dan mogelijk om alle smeden, bakkers, metselaars of wagenmakers in een dorp op een rij te krijgen. De Werkgroep vraagt daarom ieder die "iets" weet over Zeeuwen en hun beroep om medewerking.

Uit de onderstaande lijst kunt u ons vast wel enkele regels geven waarmee wij aan het werk kunnen.

Een paar "nummers" uit een kwartierstaat, een paar regels uit een (concept-) genealogie, een fotokopie van een akte e.d. kunnen ons nader tot de oplossing van een puzzel brengen.

Wij verwerken uw inzending in dit lijstje:

1. Genealogische gegevens (voornaam, patroniem, familienaam, geboorteplaats, geboortedatum of geboortejahr)
2. Vestigingsplaats of woonplaats
3. BEROEP (zeker ook specialisaties als "koornmolenaar")
4. ADRES van het bedrijf (huisnummer, ligging, e.d.)
5. NAAM BEDRIJFSPAND: (herberg, molen, schip)
6. NAAM WERKGEVER: (voor mensen in loondienst)
7. NAAM BEDRIJFSPAND: (herberg, molen, schip, huis)
8. VANAF (of de eerste datum van vermelding met dit beroep)
9. TOT (of de laatste datum van vermelding met dit beroep)
10. BIJZONDERHEDEN zoals: "maatschap met", verwijzing naar bronnen met (akte-)nummer, pagina, enz.

Kaartjes, briefjes of lijsten met gegevens zijn zeer welkom bij het secretariaat: de Komme 3, 4421 ES KAPELLE.

BIJ DE NOTARIS IN BERGEN OP ZOOM

Uit het archief van notaris Wouter de Witte te Bergen op Zoom is onlangs een bundel "Zeeuwen in het notarieel archief van Bergen op Zoom" verschenen. De brochure is een uitgave van de zeer actieve Prae 1600-Club van de afdeling Zeeland van de Nederlandse Genealogische Vereniging.

Voor de Werkgroep Beroepen zijn deze gegevens uit het archief van de op 13 mei 1626 geadmitteerde notaris de Witte een bron voor belangrijke feiten over onze voorouders en hun dagelijks werk. In dit artikel bieden wij onze lezers en medewerkers de (in het tot 1659 lopende archief voorkomende) namen en feiten van hen die met hun beroep zijn vermeld.

Zoals te verwachten komen arbeiders maar zelden voor, de meeste vermeldingen betreffen zelfstandige ondernemers en (overheids-)functionarissen.

ARBEIDER

Michiel Laurijssen, arbeider en Jacobmijnken Pietersd. zijn wettige huisvrouw, wonende Sint Maartensdijk: mut.test.
(Inv 63, fol 9, 25-3-1627)

LANDMAN

Adriaen Matthijssen, ingezetene, poorter van Bergen op Zoom, heeft verhuurd aan Cornelis Daniëlse, landman te Tholen zijn hoeve met "huijsinge" genaamd Hongerije onder Moerstraten waar voorheen Cornelis Schilmans de hoeve bebouwd en gebruikt heeft
(Inv 65, fol 395, 12-12-1629)

Marinus Willems, lantman wonende in 't land van Tholen in de heerlijkheid van Poortvliet, jonkman, circa 26 jaar, bruidegom en Tanneke Gabriëls, weduwe van wijlen Cornelis Michiels op Polvliet in 't land van Tholen ten eenre en Tanneke Gabriëls de bruid met attestatie van Cornelis van Gelre als haar

voogd ter andere zijde, huwelijkse voorwaarden
(Inv 63, fol 91, 6-12-1629)

Marinus Crijsse, landman te Poortvliet in het land van Tholen, machtigt Govert Stempel, notaris te Bergen op Zoom om in zijn naam van Jasper Corn. Roscam te Bergen op Zoom te ontvangen 28 Car.guldens over de koop van een vaars
(Inv 67, fol 383, 4-10-1640)

Matthijs Adr. Knollaert, houtkoper te Bergen op Zoom, eist van Pieter de Mulder, landman in de nieuwe Groe in Hulsterambacht een som van 628 gulden 10 st. over geleverd hout.
Cornelis Heijndricxse Verckbaers op 't fort St. Anne in de polder van Namen, borg, verklaart de helft te betalen Bamis 1651, de andere helft het jaar daarop.
(Inv 68, fol 3, 5-5-1651)

Claes Marinusse Flooy, landman in Mosselhoek in het land van Tholen en Neeltien Jans, testeren. Hij heeft een

voorkind: Marinus Claessen
Flooy, gepocr. bij wijlen
Aechtien Hoffels.
(Inv 69, 2-12-1659)

SCHIPPER

Job Jobse de Carper, schipper
van Reijmerswaal als momboir
van Maijken Cornelis, dochter
van wijlen Mr. Cornelis
Sissen (of Siste?) van Sint
Maartensdijk, overleden te
Tholen en Maria la Fere,
vader en moeder sal.,
verklaren een som van gerede
penningen te hebben ontvangen
van Dom. Samuel Schepers,
predikant te Reijmerswaal
(Inv 64, fol 41, 15-9-1626)

Willem Corn: Schipper en
Cornelis Jansz. Willems, ook
schipper en beiden poorters
van Bergen op Zoom hebben op
verzoek van Anthonij
Brantwijck, schipper van der
Tholen verklaard dat zij

"varende voor Slake,
hebben gezien dat twee
pleijten aan kwamen
varen met volle seiijen
in de wint, zijn
gevaren op het schip
van Anthonij Brantwijck
soo datter groote
schade aan tschip was
en aen de goederen".

Requirant krijgt deze schade
niet vergoed.
(Inv 64, fol 91, 25-12-1626)

Jacob Adriaens Schutter,
schipper wonende te Tholen
verklaart dat Michiel Pieters
schipper hem ten volle heeft
voldaan van de koop van een
cromstevenschuit groot 16
lasten met contant geld en
een waterbrief van 300 Car.
guldens die Michiel Pieters
had ten laste van Adriaen
Theunisse van Arnemuiden (?)
(Inv 66, fol 229, 25-1-1634)

Compareerde Elisabeth
Bossaert, weduwe Job du Rieu,
in zijn leven predikant te
Bergen op Zoom (van 1619 tot
1627, afkomstig van Sluis,
overleden december 1627) en
Francois Engels te Sluis,
haar schoonzoon, om betaling
te eisen van 3000 Car.
guldens volgens obligatie
daarvan zijnde van Francois
de Rou... weduwe van Cap. de
Ram wonende te Sluis.
Getuigen: Heijndrick van der
Molen en Cornelis Roelands,
schippers van Sluis
(Inv 66, fol 276, 15-4-1634)

Nicolaas Adrsz. Cramer,
schipper wonende in de Polder
van Namen, oud 32 jaar.
Verklaring van een
woordenwisseling over een
verbouwing ten huize van
Jacques Drabbe, waar hij was
om het bier te betalen dat
hij aan de haven van Bergen
op Zoom had geladen
(Inv 66, fol 337, 24-6-1634)

Anthonij van der Voorde,
schipper te Colijnsplaat
machtigt Johan van Wesel,
notaris te Bergen op Zoom om
in zijn naam beslag te leggen
op een cromstevenschuijt met
gevolg toebehorend aan Willem
Heijndrixs, schipper te
Veere, om daarop te verhalen
100 Car.guldens
(Inv 67, fol 669, 28-10-1638)

Jan Lauwese, schipper te
Dordrecht, levert aan Hans
Adriaanse, schipper van
Hontenisse in 't Hulster-
ambacht een cromstevenschuijt
groot omtrent 7 lasten met
zeilage enz. voor 725
Car.guldens
(Inv 67, fol 385, 5-9-1640)

Sijmon Cornelisz., schipper
te Middelburg, ruilt een smal
crauwelschip groot 24 lasten
met zeilage enz. tegen een

pleijtschip groot 18 lasten met toebehoren met Jan Cornelissen met bijbetaling van 400 Car.guldens (Inv 67, fol 381, 4-10-1640)

BROUWER

Carel Carelsz Schuler, brouwer, nu wethouder der Stadt Bergen op Zoom, verklaart verkocht te hebben aan Adriaan Beens, brouwer, wonende te Tholen: een brouwketel, staande nog in de brouwerij van voornoemde Schuler, genaamd den Ingel. Betaling binnen vier jaar. (Inv 64, fol 66, 6-11-1626)
Adriaan Beens, brouwer te Tholen, schuldig aan Carel Carelse Schuler, oud rentmeester, tegenwoordig wethouder van Bergen op Zoom, de som van 600 Car.guldens voor levering van een brouwketel, koelbak, mout. (Inv 64, fol 68, 15-11-1626)

Cornelis Jan Eijnants, brouwer te Zierikzee, verklaart dat hij op 29 november 1625 enkele papieren heeft gegeven in handen van Cornelis Mar. Hoochcamer; o.a. twee obligaties ten laste van ...?... Boudewijns inhoudende £ 65, Idem ten laste van Cornelis Manne (£ 18), nog een paabrief ten laste van Pauwels de Vos (£ 44), alles volgens specificatie.
Deze bedragen zijn tot nu toe niet gerestitueerd.
Comparant heeft gesproken met Tanneken Joachims, weduwe van Hooghcamer, nu gelieerd met Engel Jacobs, makelaar te Bergen op Zoom. Zij zullen de documenten opzoeken. (Inv 67, fol 763, 10-6-1638)

TIMMERMAN

Pieter Cornelisse Smitegelt,

stadstimmerman binnen de stad Tholen over een geschil met Adriaan Laurijssen, timmerman te Bergen op Zoom over levering van 45 stijlen à f. 5,10 per stuk (Inv 64, fol 312, 29-10-1627)

Matthijs Adr. Knollaert, houtkoper te Bergen op Zoom, machtigt mr. Pieter Mateus, procureur te Tholen, om in zijn naam 263 gulden 7 st. te vorderen van Jacob Prolle, timmerman te Tholen (Inv 68, fol 8, 26-4-1650)

STEENHOUSER

Jan Hodsen, steenhouwer te Middelburg, als man van Geertruit van Hofroy, erfgename van Sybille Hofroy, wed van Gillis Wetsels in zijn leven majoor van 't Zuidfort, machtigt Johan van Wesel (notaris/procureur) om in zijn naam op te treden in het sterfhuis van Sybille van Hofroy (Inv 67, fol 717, 21-7-1638)

BOMENROOIER

Pieter Cornelisse van Strijen, poorter van Bergen op Zoom en Pieter Adr: Deep, wonende te Scherpenisse. Deze doet uit naam van de comparant de bomen en heggen uit van de boomgaard in de Papenhouck in Scherpenisse (Inv 64, fol 340, 11-11-1627)

VISSER

Huijbrecht Jops, visser te Reimerswaal, Maijken Jops, huisvrouw van Adriaen Jacobs, visser te Reimerswaal geass. in absentie van haar man door voorsz. Huijbrecht Jops voor zichzelf en voor Jan Jobz en Job Jobsz haar broeders, vissers te Reimerswaal, kinderen van Job

Cornelisz Carper (?), idem
Marinus Adriaen Camphout en
Philip Pieters, beide
weesmeesters te Reimerswaal
als oppervoogden van de
kinderen van Huijbrecht
Leijse en Nelleken Adriaens
beide overleden op
Reimerswaal, mede als voogden
van Jasper, kind van Cornelis
Matthijssen en Janneken
(niet ingevuld) allen
erfgenamen van Huijbrecht
Claessen, overleden te Emden,
oudoom van de comp. machtigen
Cornelis Jobs, broer van de
comparante om in Emden de
goederen te ontvangen
(Inv 65, fol 252, 27-7-1629)

Marinis Adrianes Camphout en
Philip Pieters, burgemeesters
van Reimerswaal verklaren dat
Cornelis Jobse en Cornelis
Huijbrecht, vissers, inwoners
zijn van deze stad
(Inv 65, fol 254, 27-7-1629)

HANDELAAR

Jan van Eegen, cousmaker tot
Vlissingen. Erfgenamen: zijn
broeder Aert van Eegen, zijn
kinderen en wijlen zijn
zuster Agnita van Eegen en
haar dochter Elisabeth met
haar man Robbrecht Heere
(Inv 63, fol.37, 14-3-1628)

Lambertus de Rijcke,
predikant te Bergen op Zoom,
weduwenaar van Susanna Meijs,
Johan van Velthoven, zoon van
wijlen Catharina Meijs, zijn
broer Casparis van Velthoven,
Rombout van Hamersteen,
boekverkoper, als man van
Anneke Basier, dochter van
Anna Meijs, huisvrouw van
Andries Basier, gewezen
lakenverkoper te Middelburg,
Jacob van der Heede,
voorlezer in de kerk te
Bergen op Zoom, samen
erfgenamen van Maria Bollaert
(overleden te Middelburg),

dochter van Hans Bollaert,
wiens moeder was Sara de la
Noij, machtigen Jacobus Lans,
burgemeester van Middelburg
in hun plaats op te treden
als erfgenamen van Maria
Bollaert.
(Inv 66, fol 66, 17-2-1633)

Hans van Waerbecke, koopman
te Middelburg heeft twee jaar
geleden verkocht aan Joos
Turcq, controleur van de
accijnzen te Bergen op Zoom:
rollen tabak, 29 ponden voor
16 schell. het pond,
bedragende f. 23.7, eist
betaling
(Inv 66, fol 127, 19-6-1633)

Tanneken Rommers, wed. van
Laurus van Luns, tegenwoordig
huisvrouw van Leendert
Maurits, arbeider, inwoner
van Bergen op Zoom, machtigt
Hr. Joos de Smeedt, koopman
te Middelburg haar cosijn om
in haar naam van de
bewindhebbers van de Oost
Indische Compagnie te
Middelburg of te Amsterdam te
ontvangen de verdiende gage
of goederen die wijlen Jacob
de Boun op zijn reis naar
Oost Indië verdiend of
achtergelaten heeft, zoals
deze bij testament van 4
januari 1625 bepaald heeft
voor Notaris Adriaan van Laer
te Middelburg
(Inv 66, fol 411, 25-8-1634)

Rossina Laureijs, weduwe van
Jacob Goversen van Alphen,
weesmeester, verklaart dat
Jacob Barlander, wethouder
van deze stad (Bergen op
Zoom) als gemachtigde van Hr.
Cornelis Adriaan Westdorp,
koopman te Middelburg, op de
koopdag van Passchier
Spruijt, bij haar thuis
gehouden in november 1633 van
de huisvrouw van Passchier
Spruijt alle geld van de
koopdag ontvangen heeft.

(Inv 66, fol 396, 5-9-1634)

Hendrik Jacobsen, wijnstoker te Bergen op Zoom, op verzoek van notaris Huijbrecht Willems vanwege Hr. Nicolaas Lijse, koopman van wijnen te Middelburg, eist f.150 van Willem van Ossewaarde ook f.73 en f.223 van geleverde wijnen

(Inv 66, fol 439, 17-10-1634)

Tanneken Hanbraeck, dochter van Hans Hanbraeck, in zijn leven kramer te Middelburg, waar moeder af was Maijken Meijks, geass. met Eduwart Davits, korporaal van de Compagnie van de garnizoen, haar man en voogd machtigen Hans van der Vlede, kleermaker, om te verkopen een rentebriefje inhoudende 100 Car.guldens

(Inv 67, fol 567, 9-4-1639)

Govert van Alphen, koopman te Bergen op Zoom, eist van Coenraat van Driel, beddecooper etc. te Middelburg, 189 gulden 13 sch. van winkelwaren, hem toegezonden op 24 mei 1644.

(Inv 68, fol 128, 25-1-1647)

APOTHEKER

Jacob Turcq, rentmeester dezer stad (Bergen op Zoom) als voogd van Appolonia Francois volgens akte van 21 mei 1633, idem als gemachtigde van Samfoi van der Putte, getrouwd met Elisabeth Francois, wonende te Zierikzee volgens akte van 22 mei 1631, idem als procuratie hebbende van Melchior Fabius, gehuwd met Francina Francois volgens akte van 5 november 1632, Jacob Bollaert, apotheker, gehuwd met Cornelia Francois als gemachtigde door

Alexander Fabius, gehuwd met Sabrina Francois volgens akte van 13 augustus 1630, Adriaan Drabbe, laken-verkoper gehuwd met Dorothea Francois, kinderen en erfgenamen van Francois Jaspers, apotheker, hun vader, alsook erfgenamen van Dorstken Adriaanse, grootmoeder van de kinderen erfgenamen van een "gorsinge" gelegen te Reimerswaal

(Inv 66, fol 109, 23-5-1633)

Adriaen Ketelaar, predikant te Huibergen en Putte, man van Jobijna de Witte, te voren weduwe van Philip Hede (?), apotheker te Sluis in Vlaanderen machtigt hr. Sijmon van de Kuijl, procureur te Sluis om in zijn naam gelden te innen en te ontvangen, daarvan quitantie te geven, enz.

(Inv 69, 10-7-1659)

MILITAIR

Elisabeth Turschame, weduwe van Laurus van Remoteren, in zijn leven constabel op het St. Annafort in de Polder van Namen, verklaart dat haar schulden meer bedragen dan de baten, gelijk Jan van Remoteren, haar zwager, bekend is; ook dat zij drie kinderen heeft van haar man en dat zij hun oom en voogd Jan van Remoteren beloofd heeft deze kinderen 8 Car.guldens te betalen

(Inv 66, fol 274, 12-4-1634)

Pauwels de Vroe, burger van Middelburg en tamboer van de burgerij aldaar, nu in Bergen op Zoom "met de burgerije van Middelburg" verklaart dat Hans de Vroe, zijn broer, gelieerd geweest met Magdaleenken Dagh van Middelburg omtrent, tien jaar geleden is vertrokken naar Oost-Indië met achterlaten

van zijn vrouw en vijf kinderen; deze broer is overleden en heeft alleen schulden nagelaten en hij is daar niet voor verantwoordelijk
(Inv 67, fol. 90, 12-9-1637)

NOTARIS

Tanneken Rommers, wed. van Laurus van Luns, tegenwoordig huisvrouw van Leendert Maurits, arbeider, inwoner van Bergen op Zoom, machtigt Hr. Joos de Smeedt, koopman te Middelburg haar cosijn om in haar naam van de bewindhebbers van de Oost Indische Compagnie te Middelburg of te Amsterdam te ontvangen de verdiende gage of goederen die wijlen Jacob de Boun op zijn reis naar Oost Indië verdiend of achtergelaten heeft, zoals deze bij testament van 4 januari 1625 bepaald heeft voor Notaris Adriaan van Laer te Middelburg
(Inv 66, fol 411, 25-8-1634)

Maria Jac. de Vriese, wed. van Christianus de Hare, brouwer, machtigt Francois Engels, notaris te Sluis om te eisen van Neelken Adriaens 250 Car.guldens van geleverde bieren.
(Inv 67, fol 236, 13-2-1637)

HERBERGIER, BIERSTEKER

Pieter Coenraedts, wijnsteker te Bergen op Zoom machtigt Jacob Andriessen, secr. te Kruiningen om in zijn plaats van Valdelies de Preu, tavenier binnen Kruiningen, betaling te eisen wegens obligatie daarvan 27.5.1637
(Inv 67, fol 135, 27-6-1637)

Engel Jacobs, makelaar te Begen op Zoom, verklaart dat Anthonij van de Voorde,

biersteker te Colijnsplaat ongeveer een maand geleden heeft geleverd aan Joos Turcq, koopman te Bergen op Zoom, 100 viertel bonen à 28 stuivers per viertel. Deze bonen liggen nog in het schip en Turcq weigert de bonen te ontvangen. Verkoper weigert kosten en schade te vergoeden.
(Inv 67, fol 435, 3-2-1640)

SOLLICITEUR

Heinrick van Culenborgh, ontvanger te Bergen op Zoom, testamentair voogd van Helig Jobs, waar moeder af was Cornelia de Coninck, als erfgenaam van Aelken Wijnants, weduwe van Laureijs de Coninck, haar grootmoeder machtigt Charles Tevel, solliciteur te Middelburg om te ontvangen van de heren van de Oost-Indische Compagnie £ 1130 volgens obligatie
(Inv 67, fol 407, 9-4-1640)

Hendrik van Culenborch, ontvanger van Bergen op Zoom, machtigt hr. Charles Tevel, solliciteur te Middelburg, zijn zwager om in zijn naam te verkopen 1600 gulden aan West-Indische acties.
(Inv 68, fol 272, 27-2-1644)

PROCUREUR

Francois de Witte en Johanna van der Creke zijn vrouw machtigen Adriaen Hollander, procureur te Poortvliet in het land van Tholen om van Cornelis Buijtemans, wonende te Poortvliet, te ontvangen 600 Car.guldens zoals deze op 29 oktober 1655 bij obligatie heeft bekend schuldig te zijn aan Johanna van der Creke wegens geleend geld ontvangen uit handen van Johan van Dijcke, haar zwager
(Inv 69, 27-11-1659)

SCHOENMAKER

De heer Robbrecht Heeren, wethouder van Bergen op Zoom eist van Abraham Nollens, burger te Tholen om in zijn naam van de erfgenamen of uit de boedel van Cornelis Pieters Stadhouders, schoenmaker te Tholen, betaling te eisen van 31 Car.guldens van de koop van leer
(Inv 67, fol 818, 16-3-1638)

BEENHAKKER

Adriaen Jansse Hecht, beenhakker te Goes, 42 jaar, machtigt waarachtig te zijn dat in de overeenkomst betreffende huden (coopmanschappen) tussen hr. Huijbr. Hare, rentmeester te Bergen op Zoom en Andries Cornelisse Bodel, wonende te Tholen opgemaakt ten huize van Pieter Mattheus, chirurgijn en tavenier aldaar, omtrent oktober is geschied, is overeengekomen dat steeds bij het zenden van de huden een briefje van de waagmeester zou gevoegd worden op straffe van een daalder per keer.
(Inv 68, fol 252, 8-10-1645)

KLEERMAKER

Jasper Schalk, zijdelakenkoper en Heijndrick Fierlinckx, lakenkoper, beiden te Bergen op Zoom, machtigen mr. Pieter Matthijsse, chirurgijn te Tholen om in hun naam van de erfgenamen van Heijndrick van Ossenbrugge, kleermaker, in zijn leven soldaat onder de compagnie van Capt. Vasijs, of van de erfgenamen betaling te eisen van winkelwaren volgens rekening door hen geleverd binnen St. Annaland.

Tevens eist Heijndrick Fierlinckx teruggave van het "Bouck oft Cronieke van Emanuel de Meter" dat H. van Ossenbrugge heeft geleend om te lezen.
(Inv 68, fol 436, 4-1-1641)

SCHOOLMEESTER

Daniël Maldegem, schoolmeester te Vilkensplaet
(Inv 63, fol 169, 27-3-1631)

Tot slot:

De meest opmerkelijke figuur in dit hele overzicht lijkt wel meester Pieter Mattheus. In 1641, bij de kwestie met de erfgenamen van de kleermaker van Tholen, wordt hij vermeld als chirurgijn.

In 1645 is hij chirurgijn en tavernier als de verklaring van de beenhakker in zijn geschil over het gewicht van de huden wordt beschreven.

In 1650 wordt Pieter Mattheus alleen als procureur vermeld om geld te vorderen van de timmerman.

Meester Pieter is dus wel een zeer veelzijdig man!

Bijdragen voor een volgend nummer van dit blad kunnen worden gezonden aan de redactie: de Komme 3
4421 ES KAPELLE

In handschrift, getypt, op floppy (Wordperfect) of als idee dat door de redactie verder is uit te werken.

129 JAAR HERBERG "DE TOELAST"
TE HEINKENSZAND

De Inventarisatie der Stad Goes van Staderman (Voorloper 2410) vermeldt in 1715 drie herbergen in Heinkenszand: "de Prins", "den Rooden Os" en "de Toelast". De laatstgenoemde herberg komt ook voor in de "Klapper op Zeeuwen en hun beroep" die wij samenstellen (en waarvoor wij u meer gegevens vragen).

Volgens Las 2804/140 wordt op 13 mei 1803 de vierschaar gehouden in de herberg "de Toelast" te Heinkenszand.

In een reeks in het Repertorium notaris Leonard de Fouw (Janszoon) te Goes vinden wij twee hoofdpersonen: Jacob Servaas en zijn geldschieter Guiljaam Jan Slabbekoorn, kleermakersbaas, geboren te Middelburg 25 oktober 1777, overleden/begraven te Heinkenszand 24/27 december 1849:

6-10-1842:

Consent tot royement van G.J. Slabbekoorn van de volgende inschrijvingen te Goes: 23-4-1833, 27-11-1836 en 3-4-1841 ten laste van Jacob Servaas, schoenmaker en 2-7-1833 ten laste van Marcus Timmerman en zijn vrouw Jannetje Ossewaarde, landlieden. rechten f.4,42

28-10-1842 obligatie en hypotheek

Jacob Servaas, schoenmaker en herbergier (debiteur) en G.J. Slabbekoorn (crediteur). Kapitaal f.2000,- intrest 5 %
Hypotheek: woonhuis, schuur, stallingen en erve, zijnde Herberg den Toelast te H'zand B 59 sectie B 281.297, zijnde door Marcus Timmerman, landman ende gehypoth. 1.06.10 Elle zaailand in het Noordeland te Heinkenszand, sectie A87.
rechten f.41,40

26-10-1842:

verkoop Herberg de Toelast aan Jacob Servaas voor f.1800,-

27-12-1843:

Jac. Servaas, schoenmaker en herbergier verkoopt woonhuis en erve B35 sectie B 236.237 voor f.1800,- aan Elisabeth Boogers, winkelierster, huisvrouw van Jan de Baar

27-12-1843:

publieke verkoping meubelen van Jac. Servaas, opbrengst f.482,51

14-2-1844:

Jac. Servaas verkoopt herberg den Toelast voor f.1500,- B59, sectie B 281.297.

(Alle hier genoemde personen zijn woonachtig te Heinkenszand).